

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 13.

Tisdagen den 29 oktober.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 22, den 23 och den 26 innevarande oktober.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts å kam-marens bord vilande proposition, nr 49, angående anordnande av bostäder för viss personal vid Skaraborgs flygflottilj.

§ 3.

Föredrogs var efter annan och remitterades till första särskilda utskottet följande på bordet liggande motioner, nämligen:

nr 19 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brådefors*; samt
nr 20 av herr *Viklund*.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter andra särskilda utskottets utlåtanden nr 37—41 samt tredje särskilda utskottets utlåtande nr 15.

§ 5.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr *Pettersson* i Dahl, som anförde: Herr talman! Allt eftersom nöd-tvånget att införa reglerings- och ransoneringsåtgärder på olika områden ökats, ha de lokala organen härför ute i bygderna sett sin verksamhet svälla ut och bli av allt mera vidgad omfattning. En konsekvens härav är, att kostnaderna stegrats. Detta gäller särskilt i fråga om kristidsnämndernas admi-nistrationskostnader, ordförandearvoden etc. Även familjebidragsnämndernas verksamhet har kommit att få en omfattning, som föranlett avsevärda kostnader.

Betydande arbetsuppgifter ha i samband härmed sålunda av statsmakterna ålagts vederbörande kommuner. Genom statliga organ utövas uppsikt över huru kommunerna lösa dem ålagda uppgifter, och exempel saknas icke på, att på grund av ingripanden från den kontrollerande myndighetens sida kommu-nerna försakats direkta utgiftsökningar. Fall torde ha förekommit, då myn-digheterna funnit det arvode för lågt, varom kommuner överenskommit med krisnämndsordförande, och då vederbörande kommun ålagts betala högre ar-vode.

Arbetsuppgifterna för en krisnämndsordförande kunna vara stora nog, och uppgiften är även många gånger föga tacksam. Här skall heller icke disku-

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1940. Nr 13.

1

Interpellation. (Forts.)

teras, om i det eller det fallet det ena eller andra arvudet skall betraktas som skäligt. Såsom väsentligt kvarstår, att kommunerna genom direkta åtgärder från statsmakternas sida i samband med av krisläget föranledda åtgärder betungats med utgifter. Ifråga om storleken av dessa utgifter drabba de kommunerna mycket ojämnt med hänsyn till storleken av de ekonomiska resurser, varöver vederbörande kommun föfogar. Stora och skattekraftiga kommunala enheter, exempelvis de större städerna, bära tämligen lätt sådana utgiftsökningar. För mindre och på skattekröner fattigare kommuner åter blir det så mycket besvärligare. Inte alltid går det att genom sammanslutning till kristidsförbund nedbringa utgifterna. Sådana förbund kunna å andra sidan föra med sig att, på grund av avstånden och en mera spridd bebyggelse, kontakten mellan allmänheten samt kristidsnämndens ordförande och ledamöter blir svårare att upprätthålla.

Det kan vara besvärligt för den enskilde att ernå behöflig personlig kontakt för att erhålla upplysningar m. m. I den mån som kristidsnämndens ordförande eller ledamöter genom resor till de olika socknarna söka motverka detta, vållas såväl kostnader som förlust av tid, och det är ändå inte säkert, att det hela fungerar till allmänhetens belåtenhet. De kommunala kristidsförbunden få därför ofta karaktären av nödfallslösningar, och det synes icke lämpligt, att staten genom sina åtgärder förorsakar en dylik lösning.

Kostnaderna bliva för små landsbygdskommuner kännbara. Ett halländskt kristidsförbund, vartill fyra socknar sammanslutit sig, Idala, Frillesås, Förlanda och Gällinge, har under 1940 fått vidkännas kostnader för kristidsnämndens verksamhet motsvarande kronor 1:15 per skattekröna. Därtill komma icke oväsentliga kostnader för porton m. m. För en stor del av Hallands kommuners kristidsförbund torde kostnaden röra sig om cirka 50 öre per skattekröna, förutom porton o. s. v.

Som jämförelse kan nämnas, att kostnaderna för krisnämndsförvaltningen för Stockholms stad under samma år ha beräknats uppgå till ungefär 400,000 kronor, vilket med ett kommunalt skatteunderlag av 14.07 milj. skattekröner icke ens utgör 3 öre per skattekröna.

Uppenbart är att utgifterna för kristidsadministrationen för mindre enheter bli större, men det synes mig icke rimligen kunna begäras, att kommuner med svagt skatteunderlag skola betungas i sådan omfattning för dessa av statsmakterna ålagda ändamål. Under det förra världskriget lämnade staten rätt väsentliga bidrag till kommunerna för livsmedelsnämndernas verksamhet, som allt eftersom arbetsuppgifterna tilltogo och utgifterna därför sprungit i höjden ökades. Dessa bidrag beräknades med hänsyn till verksamhetens omfattning och utgingo sålunda i viss proportion till såväl folkmängd som antalet självhushåll i vederbörande kommun. Omfattningen av de statliga bidragen framgår därutav, att år 1918 folkhushållningskommissionen begärde och erhöll anslag härför på 1½ miljoner kronor, som emellertid året därpå måste höjas till dubbla beloppet eller 3 miljoner kronor. Dessutom hade livsmedelsnämnderna då tjänstebrevsrätt.

I samband med framställningen om detta förhöjda anslag gjorde folkhushållningskommissionen följande uttalande:

»Det har givetvis varit högst kännbart för mindre kommuner och kommuner med sämre ekonomisk bärkraft att ikläda sig alla kostnader för livsmedelsnämnden, och kommissionen har i åtskilliga fall haft stora svårigheter att, särskilt med hänsyn till beredande av skälig ersättning åt livsmedelsnämndens ordförande, hålla sina livsmedelsnämnder i verksamhet.»

Detta uttalande synes även för närvarande vara av aktuellt intresse. Det torde vara nödvändigt, att från statens sida åtgärder vidtagas för att bereda

Interpellation. (Forts.)

en såväl ur det allmännas synpunkt som med hänsyn till skattetrycket rimlig lösning av denna fråga.

Under återopande av vad jag sålunda anfört utbeder jag mig kammarens tillåtelse att till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat, hurusom kostnaderna för kristidsnämndernas verksamhet mångdubbelt tyngre drabba mindre och fattigare kommuner än större och mera bärkraftigare?

Har statsrådet för avsikt att framlägga förslag syftande till ändring av dessa förhållanden?

Denna anhållan bifölls.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 3, med förslag till förordning om allmän omsättningsskatt, nämligen:

nr 21 av herr *Gustafsson* i Bogla;

nr 22 av herr *Sundström* i Skövde; samt

nr 23 av herr *Holmdahl*.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 e. m.

In fidem.

Sune Norrman.

Onsdagen den 30 oktober.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:
Stocksund den 29 oktober 1940.

Riksdagsman *Allan J. Andersson* är på grund av magsår helt oförmögen till arbete. Han vårdas sedan den ²⁵/₁₀ 1940 å härvarande medicinska avdelning.

Olle Lövgren,
leg. läk.

§ 2.

Föredrogs var efter annan och remitterades till första särskilda utskottet följande på kammarens bord liggande motioner, nämligen:

- nr 21 av herr *Gustafsson* i Bogla;
- nr 22 av herr *Sundström* i Skövde; och
- nr 23 av herr *Holmdahl*.

§ 3.

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppställningen av avlöningsstaterna för allmänna civilförvaltningens myndigheter.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

*Förvärv av
vattenrätt i
Tännforsen.*

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av vattenrätt i Tännforsen inom Indalsälvens vattensystem.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag skall med herr talmannens medgivande och, som jag hoppas, också med kammarens benägna överseende tillåta mig att något vid sidan om ämnet tala icke så mycket om det förvärv, som här avses, utan fastmera om naturskyddsfrågans läge i Sverige. Jag tror mig ha en viss anledning att så göra, icke blott därför att jag vågar beteckna mig själv som en lidelsefull naturvän utan också därför att jag i någon mån studerat naturen och i hög grad intresserat mig för naturskydd, även om jag icke hör till dem, som på sina håll brukat kallas för naturskyddsfantaster.

Som jag tidigare sagt från denna plats, anser jag, att naturskyddet, sådant det i vårt land tillämpats, i många fall icke inneburit något skydd utan snarast varit ett skydd till döds. Man kan mycket väl genom fridlysning för framtiden varaktigt bevara en geologisk formation eller ett vattenfall, men,

Förvärv av vattenrätt i Tännforsen. (Forts.)

när man exempelvis försökt att för framtiden bevara vissa växtformer och vissa vegetationstyper genom att föreskriva ett absolut skydd och att ingen gallring får ske, inga plantor röras, har man uppnått motsatsen till vad man åsyftat. I många fall blir resultatet, att den vegetationstyp, man velat skydda, snabbare går sin undergång till mötes än som skulle blivit fallet, om inga skyddsåtgärder alls vidtagits utan förutvarande gallring fortsatt.

Jag skall anföra ett par exempel. Jag ber kammaren om benäget överseende, att jag uppehåller tiden, men kammarens arbetsbelastning är ju icke så värst stor, så kammaren kan ju ha tid att lyssna till vad jag har att anföra. Det var, enligt min uppfattning, ingenting mindre än en olycka, när man på sin tid naturskyddade Dalby hage i Skåne, liksom då man gjorde det med Munkängen på Kinnekulle, varvid man gick fram efter den linje, som jag antytt: ingenting skulle få röras. Med växtvärlden förhåller det sig nämligen så, att olika vegetationstyper avlösa varandra. När ingen gallring sker, blir följderna, att ett visst växtslag tager herraväldet, så att vegetationsbeståndets sammansättning förändras. Dalby hage är, om jag icke missminner mig, en gammal prästgårdshage. Den hade före tiden för fridlysningen blivit vad den var och bibehållits såsom hag- och lundmark därigenom, att arrendatorerna verkställt en på grund av förhållandena mycket begränsad gallring av växtbeståndet. När denna försiktiga gallring upphört, taga vissa växtslag överhanden, och Dalby hage förvandlas ganska snabbt — jag skulle tro, att det kommer att ske inom ett tjugotal år — till en snårskog. Hela den för hagen karakteristiska undervegetationen försvinner, liksom det skett på Munkängen vid Kinnekulle, där alm och lönn förökat sig i en sådan myckenhet att Munkängen kommit att bestå av ogenomträngliga snår, varvid hela den ursprungliga karaktären av glesare trädbestånd och framför allt den för lundar karakteristiska undervegetationen så gott som fullständigt försvunnit.

Jag vänder mig givetvis med detta icke emot naturskyddet såsom sådant, utan jag vänder mig emot det sätt varpå det i vissa fall tillämpats, och som lett till förstörelse. Jag uppmanar dem det vederbör att gå in för en förnuftig skötsel av de naturskyddade områdena. Jag skulle kunna nämna ett annat exempel. Jag syftar på Norra Kvill i norra Kalmar län. Där finnes en mycket vacker och värdefull park av barrträd, som naturskyddats. Om man fortsätter, som man börjat, om man icke tager bort skadade och sjuka träd, blir följderna, att döda granar och tallar där komma att utgöra de utmärktaste kläckningsanstalter för allehanda skogens skadeinsekter och påskynda en förstörelse, som skulle undvikas, om man lättade på bestämmelserna och underkastade området en försiktig och sakkunnig vård.

Den fråga, som här föreligger till kammarens behandling, rör ett av Sveriges märkligaste naturminnesmärken. Det gäller ett vattenfall, som anses vara Sveriges vackraste. Visserligen föreligger ingen omedelbar fara för dess förstörande, men det ligger i beslutets natur att man tänkt sig att i en framtid utbygga fallet. Jag hör ingalunda till dem, vilka anse, att vi icke skola utnyttja våra värdefulla naturtillgångar. Jag förnekar icke, att vi i största möjliga utsträckning böra utbygga våra vattenfall. Jag skulle emellertid till kammararens ledamöter vilja rikta den frågan: Ha vi icke råd att bevara Tännforsen? Är det icke vår skyldighet gentemot våra efterkommande att söka bevara åtminstone ett av våra karakteristiska vattenfall, så att kommande släkten icke behöva gå till mer eller mindre lyckade illustrationer, teckningar och tavlor, för att kunna göra sig en föreställning, hur en gång i tiden vårt lands vattenfall sett ut.

Det gäller här en fors i Indalsälvens vattensystem. Sedan Järpströmmarna inom kort utbyggs, äro, såvitt jag känner till, Tännforsen och Ristafallen de

Förvärv av vattenrätt i Tännforsen. (Forts.)

enda fall av betydelse i Indalsälven, som icke blivit utbyggda. Tännforsen är ett relativt litet fall. Jag kan icke närmare angiva några siffror, men jag skulle tro, att det rör sig om 3,000 à 4,000 hästkrafter. Skulle vi icke ha råd att, om kraftbehovet kräver detta, i stället för att utbygga Tännforsen, anlägga ett ångkraftverk, där motsvarande kraftmängd kunde alstras, så att vi för framtiden kunde bevara ett så vackert och karakteristiskt vattenfall som Tännforsen?

Frågan om fallets utbyggande är ju visserligen icke för ögonblicket aktuell och jag har för min del ingenting att erinra emot, att detta vattenfall helt överföres i statens ägo, men jag har velat i detta sammanhang till begrundande uppställa den frågan, huruvida vi icke skulle kunna ha råd att till kommande släkten bevara åtminstone något av vårt lands vackra och karakteristiska vattenfall. Då det gäller Indalsälvens vattensystem, förefaller det mig som om det finnes alldeles särskilda skäl att åt eftervärlden bevara ett av dess vattenfall någorlunda oskadat. Ty vad som säges i propositionen, att man vid ett eventuellt utbyggande ämnar se till att i möjligaste mån bevara fallets naturskönhet är ett resonemang utan inneboende värde. Det är helt enkelt omöjligt att utbygga ett vattenfall, utan att dess naturskönhet till större delen eller så gott som helt går förlorad om ej annorledes så genom minskad vattenföring. Det s. k. Döda fallet i Indalsälven kan ha sitt intresse som naturminnesmärke: det åstadkoms ju genom en av människor förorsakad naturrevolution, men jag hoppas, att man icke måtte förvandla alla övriga vattenfall i Indalsälven till »döda fall». Jag är fullt medveten om nödvändigheten av att genom utbyggande av vattenfall skapa drivkraft och ljus åt människorna, men, när det gäller det naturminnesmärke, varom här är fråga, anser jag, att nyttopunkterna böra få komma i andra rummet. Jag har, herr talman, velat säga dessa ord, i förhoppning, att de skola vinna beaktande en gång i framtiden, då frågan om Tännforsens utbyggande blir aktuell.

Därutöver skulle jag, herr talman, vilja säga en enda sak till, nämligen att alla åtgärder, som syfta till att skydda naturen, bliva mer eller mindre förgäves, så länge icke vårt folk fostras till att rätt umgås med naturen. Våra dagars människor och — jag är alldeles säker därpå — även kommande tiders människor torde i allra högsta grad behöva den rekreation, som man kan vinna, genom att rätt umgås med naturen, iakttaga naturen, njuta och vederkvickas av naturen och att älska densamma. Det sista är nödvändigt, för att man rätt skall kunna förstå naturen, njuta av den, vårda den. Det är nödvändigt, att man får lära sig att försiktigt och kärleksfullt umgås med denna. Jag vill till sist, efter som frågan om en omläggning av vårt undervisningsväsen torde stå på dagordningen, uttala den förhoppningen, att vi skola kunna få en hembygdsundervisning, som icke består i meningslöst klippande och klistrande av papperslappar, utan i stället en hembygdsundervisning, som lär de unga att förstå, älska och vårda sin hembygds natur och minnen, att umgås med naturen på ett sådant sätt, att den bevaras i stället för att förstöras som tyvärr ofta sker.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! Jag ber att i allt väsentligt få instämma i förste vice talmannens anförande. Icke bara för oss jämtlänningar utan för hela landet är det ett stort intresse ur turistsynpunkt, att staten förvärvar Tännforsen; icke minst därför att man därmed har möjlighet att bevara fallet som naturreservat. En av säljarna har, trots att staten köper fallet, tillförsäkrat sig icke bara rätt att under 30 års tid upptaga avgifter av per-

Förvärv av vattenrätt i Tännforsen. (Forts.)

soner, som vilja bese fallet, utan även rättighet att bebygga området. Mot dessa avgifter protesterade allmänheten, då fallet ägdes av enskild person, och sannolikt bli protesterna högljuddare, då avgifter upptagas av enskild på statsegendom. Det är icke riktigt, att, sedan staten blivit ägare av fallet, en enskild person skall ha rätt att på detta sätt pungslå de människor, som komma ditupp. Det har inträffat, att skolklasser, som kommit för att se Tännforsen, måst avstå därifrån därför att deras medtagna kassa icke räckt till att betala avgiften.

Utskottet har beaktat dessa synpunkter och uttalat sin förväntan, att staten, innan avtalet underskrives, skall tillförsäkra sig ett starkare skydd mot att enskilda personer kunna exploatera fallet i vidare mån än som hittills skett. Jag tillåter mig att till herr kommunikationsministern ställa en fråga: »Är regeringen beredd att beakta de synpunkter, utskottet lagt på denna fråga?» Blir svaret jakande, komma alla turistintresserade i detta land att vara mycken tack skyldiga regeringen.

Herr Närlinge: Herr talman! Jag vill i allt väsentligt instämma i det anförande, som hållits av herr förste vice talmannen. Man bör göra allt, för att åt kommande släkten bevara sådana naturminnesmärken som detta. Visserligen står det i statsrådsprotokollet, att man bör sörja för att fallets naturskönhet icke i onödan skadas, men jag kan icke undgå misstanken, att även ett partiellt utbyggande skulle kunna i betydande grad komma att spoliera fallets skönhetsvärden. Jag har i utskottet röstat för, att utskottet skulle tillstyrka förslaget om statsinköp av detta vattenfall. Jag vill emellertid framföra det önskemålet, att, när frågan om fallets utbyggande en gång blir aktuell, man gör allt för att för framtiden bevara dessa naturscenerier åt våra efterkommande.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Andersson: Herr talman! I anledning av den förste ärade talarens anförande vill jag erinra om, att avsikten icke varit att gå till någon omedelbar utbyggnad av Tännforsen. Det förhåller sig snarare på det sättet att frågan, om och när fallet kan utbyggas, står alldeles öppen. Man har från vattenfallsstyrelsens sida antytt, att det i varje fall icke skulle bliva inom de närmaste 20—30 åren. Den sista tidsbestämningen sammanfaller också med den inskränkning i nyttjanderätten, som följer av förbehållet om fru Lithanders dispositionsrätt.

Jag är fullständigt ense med den förste talaren, att Tännforsen bör i görigaste mån bevaras också efter en utbyggnad. Såvitt jag fattat rätt, kan en utbyggnad ske utan att själva fallet förstöres. Det är bara så, att vattenflödet under vissa årstider skulle inskränkas i jämförelse med vad förhållandet skulle vara, därest icke några dämmningsanordningar vidtagas.

Vad beträffar den fråga, som herr Hedlund i Östersund ställde, så innehåller avtalet en rättighet för fru Lithander att i 30 år uppbära avgifter från besökande till fallen. Det hade givetvis varit önskvärt att få denna rättighet avlöst i samband med detta köp. Men det ersättningsbelopp, som begärts för en sådan inlösen, är så stort, att det givetvis icke kan ifrågakomma att i detta sammanhang och på denna väg göra ett sådant kapitalutlägg. Då måste en annan väg anlitas. Då får man motivera statsinlösen med rena naturskydds-synpunkter.

I ett tilläggsavtal, som sedan gjorts, har också fru Lithander fått sina rättigheter tydligare uttryckta så till vida att hon betingat sig rätt att uppföra vissa byggnader på det område, som förvärvas av vattenfallsstyrelsen. Nu har utskottet uttryckt sin önskan, att ett sådant utbyggande icke får förekomma

Förvärv av vattenrätt i Tännforsen. (Forts.)

annat än efter överenskommelse med Jämtlands turistförening, som förut på intelligande område äger en dylik anläggning. Jag vill i det hänseendet säga, att såvitt det är möjligt utan att äventyra avtalets fullföljande vill jag medverka till, att utskottets uttalade önskan kommer att uppfyllas.

Jag vill emellertid erinra om vad som händer, om detta avtal förfaller! Då kommer man tillbaka till den status, som för närvarande föreligger, att fallet kan köpas av vem som helst och exploateras i enskild regi. Då har man överhuvud avsagt sig alla möjligheter att tillgodose de synpunkter, som kommit till uttryck från turistintresserat håll.

Jag drar den slutsatsen, att det väsentliga är, att fallet förvärvas av kronan. Därmed har man de största möjligheter att bevara dess karaktär för framtiden och för min del är jag beredd att så långt som görligt är söka få säljarnas medgivande av ytterligare inskränkningar i deras dispositionsrätt.

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Såsom framgår av mitt förra anförande har jag ingenting emot, att fallet förvärvas av kronan. Jag har till och med den uppfattningen, att det kan vara en fördel med hänsyn till dess framtida skydd. Jag har heller icke förbisett — och det är detta som föranlett mig att ånyo begära ordet — att det icke är fråga om ett omedelbart utbyggande utan att det kan dröja 20—30 år. Jag tror, att också detta framgick av mitt första anförande.

Men, mina damer och herrar! 20—30 år är en fruktansvärt kort nådatid för ett naturminne, som varit oskadat tusenden av år. Och — jag tillåter mig säga det — vi ha anledning att hoppas, att våra fria efterkommande i tusenden av år få betrakta detta naturminne. Att utbygga fallet — även om det sker än så försiktigt — kan aldrig genomföras, utan att det väsentliga av dess skönhet går förlorat.

Om vi taga i betraktande vad vi hava kvar att bygga ut av vattenfall i landet och om vi tänka efter vad som är utbyggt i Indalsälven från Stadsforsen, Hammarforsen, Krånge, Hissmofors och Järpströmmarna, då ha vi förvisso anledning att fråga: Har icke vårt land råd att för all framtid bevara ett enda, ett av de mindre men också ett av de vackraste fallen i Indalsälven, denna mäktiga och vackra älv?

Detta har varit avsikten med mitt inlägg i spörsmålet om fallets överförande i kronans ägo. Jag hoppas verkligen, att här skall kunna väckas och befästas en opinion, som gör det möjligt att för all framtid bevara detta naturminne. Nog kommer Sveriges folk att ha råd till detta offer för framtiden.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Frågan om en utbyggnad av Tännforsen förefaller att ligga så långt i framtiden att det är onödigt att ingå i ytterligare resonemang om den saken.

Vad däremot angår själva uppgörelsen och själva de naturscenerier, som det är fråga om att bevara, har jag för min del just på grund därav böjt mig för de hårda villkor, som här rests. När man erinrar sig, att vederbörande säljare har för några år sedan utbjudit ifrågavarande rättighet till turistförening för 25,000 kronor, är man liten smula förvånad över, att man kommer till så oerhörda summor nu — icke oerhörda i och för sig men i förhållande till det tidigare nämnda beloppet. När man till och med får höra, att vattenfallet av den nuvarande innehavaren benyttjas på sådant sätt, att det representerar en summa av ungefär 90,000 kronor, d. v. s. hon har därpå årligen en inkomst på ungefär 6,000 kronor, så kan man ju förstå, att en människa, som har kommit över en sådan godbit, ogärna vill släppa densamma.

Vi måste se saken på lång sikt. 30 år tycker jag i och för sig är förfärligt

Förvärv av vattenrätt i Tännforsen. (Forts.)

hårt. Men när dessa 30 år förflutit, får man hoppas, att statsmakterna själva få disponera över hur fallet skall användas.

Vad vi skrivit om bebyggelsen vill jag understryka. Det borde vara möjligt för Kungl. Maj:t eller vederbörande underhandlare att få någon sorts garantier för att den turistförening, som för närvarande har servering där, icke kommer att lida alltför stort men av den nya servering, som eventuellt skulle komma att öppnas.

Vad beträffar avgifterna för forsens besökande, även skolbarn, tycker jag, att man bort kunna få någon bestämmelse om att man icke hållit så hårt på dessa privilegier från säljarnas sida som man gör. Det förefaller mig som om det skulle vara möjligt att få litet lättnader på den punkten.

Jag menar, att när staten blir huvuddelägare i fallet kommer det att bli en helt annan kritik av dem, som besöka fallet, om de under sådana kulturella förhållanden, om jag får använda uttrycket, skola erlagga avgifter för en skolklass, som rest dit för att skåda en av vårt lands mest sevärda naturförelser.

Jag för min del var från första början starkt betänkt på att yrka rent avslag på hela förslaget. Jag böjde mig för de synpunkter, som framhöllos, att det måhända vore bättre att staten finge själva fallet och att man kanske skulle kunna för framtiden få någon bättre överenskommelse än den nu uppnådda.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Föredrogs andra särskilda utskottets utlåtande, nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 av vissa ytterligare anslagsmedel för olika försvarsändamål.

Punkterna 2, 7 och 13.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat andra särskilda utskottets utlåtanden: nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående placering i löneklass av vissa statstjänstemän; och nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i reglerna för utbetalning av statsbidrag till avlöning åt vissa kommunalt anställda lärare m. fl.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Föredrogs tredje särskilda utskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566).

*Ändring av
hälsovårds-
stadgan.*

Genom en den 4 oktober 1940 dagtecknad, till tredje särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 44, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § 2 mom. och 45 § 2 mom. hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566).

Förslaget avsåg ändring av gällande författningsbestämmelser i sådan riktning, att dessa icke skulle utgöra hinder för en standardisering av fetthalten hos konsumtionsmjölken i syfte att utvinna större smörkvantitet ur den tillgängliga mjölmängden. Enligt förslaget skulle Kungl. Maj:t kunna meddela förordnande om undantag från vissa bestämmelser i hälsovårdsstadgan.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen vid sin behandling av förevarande proposition, nr 44, funnit anledning till de erinringar mot det genom propositionen framlagda författningsförslaget, som i utskottets yttrande upptagits.

I sitt yttrande över förordningsförslaget hade utskottet på anförda skäl funnit sig icke böra tillstyrka den i propositionen föreslagna ändringen av hälsovårdsstadgan.

Reservationer hade avgivits

dels av herrar *Wistrand, Karl Bodin, John Gustavson, Sten Holstenson, Ryberg, Larsson* i Hede, *Gardell* och *Hansson* i Vännäsby, vilka ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen att förklara sig icke hava något att erinra mot de av Kungl. Maj:t ifrågasatta ändringarna i hälsovårdsstadgan;

dels ock av fru *Nordgren*, som ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen förklara, att riksdagen icke hade något att erinra mot ett till nu rådande kristid begränsat förordnande av Kungl. Maj:t av i huvudsak det innehåll, som propositionen avsåge.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru Nordgren: Herr talman! I den proposition, som ligger till grund för här föreliggande ärende, har Kungl. Maj:t begärt riksdagens yttrande över ett förslag till sådan ändring i hälsovårdsstadgan, att därest en standardisering av konsumtionsmjölken, genom en allmän nedsättning av fetthalten i densamma, skulle påfordras, detta skall, i den mån Kungl. Maj:t så förordnar, kunna ske utan att förhållandet skall behöva särskilt angivas vid mjölkens saluhållande.

Förslaget grundar sig på en framställning från statens livsmedelskommision, som av försörjningspolitiska skäl ansett det nödvändigt att ett dylikt medgivande lämnas under nu rådande krisförhållanden, ifall vårt matfettförsörjningsläge skulle bli sådant, att man måste tillgripa en sådan åtgärd, som sänkning av mjölkens fetthalt, för att få ökad utvinning av smörfett.

Tredje särskilda utskottets majoritet har funnit starka betänkligheter möta mot en sådan utformning av bestämmelserna, att mjölkens beskaffenhet av standardiserad vara, icke skulle behöva angivas vid mjölkens saluhållande. Dessa betänkligheter skulle man mycket väl kunnat förstå, om avsikten varit att undanhålla allmänheten vetskap härom, och hade det varit under normala förhållanden vi levat och icke under så utomordentliga förhållanden, som vi nu befinna oss i, skulle jag själv delat dessa betänkligheter och säkerligen ställt mig på den ståndpunkten, att en sådan ändring av vår hälsovårdsstadga icke borde vidtagas.

Någon förstucken försämring av mjölkens beskaffenhet har emellertid aldrig

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

ifrågasatts från livsmedelskommissionens sida. Det torde ej heller vara Kungl. Maj:ts mening, att man skall undandölja denna för allmänheten.

Enligt det förslag i ärendet, som kommissionen avgivit, avses att Kungl. Maj:t i en särskild författning skall ange såväl maximifetthalten på den mjölk, som försäljes. Allmänheten får härigenom fullt klart för sig, hur mjölken är beskaffad. Ja, den får till och med bättre vetskap om den saken än nu, då mjölkens fetthalt varierar från 3 procent och därunder upp till 3.8 procent, och man vid inköpet icke vet vilken fetthalt den vara har som man köper.

Frågan har särskilt i pressen, men även i viss mån inom utskottet, enligt min mening, fått större proportioner än den i verkligheten har. Vad det här gäller är att under ett svårt krisläge genom särskilda åtgärders vidtagande söka få fram största möjliga tillskott till vår matfettförsörjning, vilken — på grund av den svåra foderbrist, som uppstått genom avspärrningen utifrån och som förvärrats genom det dåliga skördeutfallet — befinner sig i ett läge som fram på vintern kan komma att bli ytterst allvarligt.

Nu kan det från utskottsmajoritetens sida anföras, att utskottet icke genom sina erinringar tagit ståndpunkt till frågan, huruvida en standardisering av mjölken skall ske eller icke, utan endast vill, att detta skall klart angivas vid mjölkens försäljning, och påpekat, att detta kan ske på ett enkelt sätt, exempelvis genom anslag i butikerna.

Detta låter naturligtvis säga sig. Men hitintills ha mejerierna icke vågat sig på en dylik standardisering, ehuru frågan varit föremål för överväganden tidigare. Anledningen härtill har varit, att mejerierna befarat, att om man, i enlighet med nuvarande bestämmelser i hälsovårdsstadgan, angäve att mjölken icke vore så kallad helmjolk, detta skulle deklassera mejerimjölken, och därigenom giva ökad spridning åt det så kallade pytsakeriet.

Denna mejeriernas inställning är också fullt förklarlig. Därest mejerimjölken genom särskild benämning, såsom standardiserad mjölk, normalmjölk etc., skulle deklasseras i förhållande till helmjölken, skulle med största sannolikhet en hel del mejerileverantörer under framhållande av helmjölkens mer eller mindre förträffliga egenskaper övergå till att, till ett högre pris, sälja sin mjölk antingen direkt till konsumenter eller till mjölkhandel. En sådan utveckling måste betecknas såsom mindre lycklig, icke minst under nuvarande kristid. Under en lång följd av år ha mejeriorganisationerna nedlagt ett energiskt arbete på att samla mjölken till mejerierna. Det torde ej kunna bestridas, att detta arbete varit till gagn för såväl producenter som konsumenter. Framhållas kan också, att koncentrationen av mjölkförsäljningen till mejerierna i hög grad underlättar genomförandet under nu rådande kristid av erforderliga regleringsåtgärder, de må nu vara av prisövervakande eller annan art.

Det kan befaras, att mejerierna vidhålla denna sin ståndpunkt att icke standardisera mjölken på sådana villkor. Då uteblir det tillskott av smörfett, som för vinterhalvåret rör sig om cirka en miljon kilogram, och vilket tillskott det är i högsta grad behövt att erhålla, om vi icke skola nödgas göra en stark nedskärning av folkets matfettkonsumtion.

Det har vid frågans behandling i utskottet framhållits, att Kungl. Maj:t utan vidare kan påbjuda en sådan standardisering, vilket naturligtvis låter sig göra. Men i så fall kan detta väl knappast ske på annat sätt än genom ett beslut på mjölken, och den vägen vill nog ingen rekommendera, som vet vilka svårigheter som härvid komme att uppstå.

Naturligtvis kan, vid ett påbud om standardisering med angivande härav, man tänka sig få någon garanti för att mjölken icke drages från meje-

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

rierna och går till direkt försäljning till konsumenterna, genom utfärdande av förbud mot försäljning av konsumtionsmjölk annorledes än genom mejeri. Men även ett sådant förbud bleve svårt att upprätthålla och kunde få till följd, att städer och liknande samhällen ställdes inför brist på konsumtionsmjölk.

En åtgärd, som väl ganska snart kommer att vidtagas, ifall en standardisering av konsumtionsmjölken inte kommer till stånd, är, att priset på konsumtionsmjölk kommer att stiga, i samma mån som smörpriset stiger. En prisstegring på smöret har ju nyss ägt rum, och ytterligare stegrade priser på detta torde väl näppeligen kunna undvikas, när tillgången blir knappare, om inte en s. k. svart marknad skall uppstå.

Det har också anförts, som ett direkt skäl mot en standardisering av konsumtionsmjölken, att verkningarna av en sådan komme att gå ut över barn och ungdom, och att det icke vore sagt, att dessa på annat sätt finge ersättning för det smörfett, som de ginge miste om genom mjölkens fettförsämring. Jag vill gentemot detta framhålla, att för det första skall s. k. barnmjölk ju alltså tillhandahållas, och att för det andra särskilda åtgärder komma att vidtagas för att genom rabattering av smör tillgodose barnens i de mindre be- medlade hemmen intressen. Denna fråga bör ses sådan den är — en nödvändighetsåtgärd i en svår kristid. Jag vill också erinra om att livsmedelskommissionen i sin framställning till Kungl. Maj:t endast ifrågasatt ett till nu rådande kristid begränsat förordnande av den innebörd, som av Kungl. Maj:t avses.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den av mig vid utskottets utlåtande avgivna reservationen.

Herr **Ryberg**: Herr talman! I den proposition, som vi ha att behandla, begär Kungl. Maj:t riksdagens yttrande över en viss ändring i hälsovårdsstadgan — en ändring, som innebär, att s. k. standardiserad mjölk skulle kunna hållas till salu utan angivande av att den är standardiserad. Motivet för denna ändring ligger däri, att såsom vi se av propositionen tidsläget kan bli sådant, att folkets försörjning med smörfett kan bli ganska försvårad, och att ett sådant läge skulle kunna uppstå, att man kunde tänka sig att något nedbringa fetthalten på konsumtionsmjölken för att därmed tillgodose folkets behov av smörfett. Vi veta, att fetthalten på mjölk är olika i olika delar av landet. Den är mindre i vissa delar och större i andra delar. Då hade man tänkt sig att gå in för en enhetlig fetthalt på konsumtionsmjölken d. v. s. en s. k. standardisering av konsumtionsmjölken, så att blott en sorts fetthalt skulle finnas över hela landet. Jag skall icke ingå i detalj på standardiseringsfrågan, eftersom riksdagen icke blivit tillfrågad därom. Jag vill emellertid blott tillägga, att man velat göra gällande, att en sådan standardisering av konsumtionsmjölken skulle vara ett producentintresse. I det läge, vari vi nu befinna oss, torde det emellertid ligga mera i konsumenternas intresse, att ett sådant förfarande kan komma till stånd, därest det skulle behövas.

Nu har majoriteten i tredje särskilda utskottet avstyrkt ändringsförslaget. Man har sagt, att en sådan standardisering kan företagas utan att hälsovårdsstadgan ändras, d. v. s. om man blott tillkännager, att man säljer standardiserad mjölk. Utskottsmajoriteten har icke tagit ställning till själva standardiseringsspörsmålet. Därom kunna givetvis finnas delade meningar i kammaren, men om man röstar med utskottet, har man därmed icke röstat mot standardisering, utan en sådan kan mycket väl ändå ifrågakomma. Vad utskottsmajoriteten här önskar är, som sagt, endast att det skall tillkännages, att man säljer standardiserad mjölk. Vi reserverar däremot ha velat utgå ifrån att

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

när tidsläget är sådant, att en standardisering blir nödvändig, då skall denna konsumtionsmjölk kunna säljas utan att den tillkännages vara standardiserad. I ett sådant läge komma säkerligen varje mjölkkonsument och varje mjölkköpare att veta, att annan mjölk icke finns till salu. Detta kommer naturligtvis att underlättas därigenom, att det kommer ut en kungl. förordning rörande standardisering. Då menar jag, att det är tämligen meningslöst med sådana här anslag i butikerna. Det kanske icke är nog med att sätta upp ett anslag, att här säljes standardiserad mjölk, utan det måste kanske också finnas lapp på varje flaska, vari mjölken skall tagas. Detta kommer att förorsaka besvär och kostnader för dem, som skola sälja denna vara. Jag tror icke heller, att mjölkkonsumenterna skola känna någon vidare glädje varje gång, de komma in i en sådan butik och där få se detta anslag, som påminner dem om den kristid, som de leva i. Jag tror därför, att man mycket väl skulle kunna följa Kungl. Maj:t i detta fall. Det är under sådana förhållanden, som vi reservanter yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka avslag på utskottets hemställan samt bifall till den reservation, vilken avgivits av herr Wistrand må fl., som innebär, att riksdagen skall förklara sig icke hava något att erinra mot de av Kungl. Maj:t ifrågasatta ändringarna i hälsovårdsstadgan.

Herr *Gardell* instämde häruti.

Herr *Lindqvist*: Herr talman! När utskottet gått att taga ståndpunkt till Kungl. Maj:ts proposition nr 44, avseende vissa ändringar i hälsovårdsstadgan, har utskottet icke alls haft att yttra sig huruvida en standardisering av mjölk skall företagas eller icke. Det har icke underställts riksdagen för yttrande, huru det skall förfaras i sådant fall. Åtminstone vid den tidpunkt, då Kungl. Maj:ts proposition avlämnades, hade regeringen icke tagit ställning till denna fråga, standardiserad mjölk eller icke standardiserad mjölk. Den proposition, som vi fått mottaga, har en mycket knapphändig motivering — vilket jag även här påtalar — då departementschefens yttrande upptar endast några få rader, vari det heter bl. a.: »Den minskade fodertillgången kan göra det önskvärt att söka utvinna större smörkvantitet ur den tillgängliga mjölmängden, vilket kan ske genom att standardisera fetthalten hos konsumtionsmjölken.» Vidare heter det: »För att icke gällande författningsbestämmelser skola utgöra hinder för en dylik standardisering, därest sådan skulle påfordras» — — — och så föreslås ändring i hälsovårdsstadgan.

Utskottsmajoriteten anser, att det är obehövt att ändra hälsovårdsstadgan. Man kan mycket väl sälja standardiserad mjölk av det slag, varom här talats, utan att göra någon ändring i hälsovårdsstadgan. Vi, som utgöra utskottsmajoriteten, ha emellertid den uppfattningen, att allmänheten bör få vetskap om vad det är för en vara den köper. Det är mycket viktigt, att man icke ens i en kristid går in för sådana bestämmelser, att konsumenterna få köpa en vara, om vars sammansättning de icke ha någon kännedom. Jag vill säga till herr Ryberg, som talade före mig, att det icke är meningslöst, såsom han säger, att det blir bekantgjort, vilken mjölk som utbjudes till konsumenterna. Frågan huruvida det skall bli en standardisering av mjölken eller icke ha vi, såsom jag sagt, icke haft att yttra oss om. Utskottet erinrar om detta i sitt utlåtande, då det säger på sid. 6: »Starka skäl kunna anföras för ståndpunkten att en sådan åtgärd kan visa sig erforderlig. Emellertid hava inom utskottet även framförts vissa betänkligheter.» Vidare heter det på ett annat ställe i utlåtandet på sid. 7: »Om en standardisering av konsumtionsmjölken finnes böra komma till stånd, måste emellertid enligt utskottets mening starka

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

betänkligheter anses möta mot en sådan utformning av bestämmelserna därom, att mjölkens beskaffenhet av standardiserad icke skulle angivas vid mjölkens saluhållande.» Vi ha sålunda inom utskottet — jag ber kammarens ledamöter särskilt beakta detta — när vi avstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, icke alls tagit ställning till frågan om det är behövt att taga en del fetthalt från mjölken för att göra smör därav. Vi ha nedlagt rätt mycket arbete i utskottet för att få fram en närmare redogörelse för hur hela vår fettförsörjning ligger till, och därför ha vi haft en tjänsteman från statens livsmedelskommission uppe hos oss vid två olika tillfällen och ha dessutom även anlitat andra sakkunniga. Trots detta ha vi emellertid icke kunnat bli övertygade om det berättigade i Kungl. Maj:ts förslag om ändring av hälsovårdsstadgan.

Vilket beslut det nu än blir — om det blir Kungl. Maj:ts förslag eller utskottsmajoritetens förslag, som riksdagen godkänner — har Kungl. Maj:t ju alltid fria händer att göra vad Kungl. Maj:t vill. Det finns emellertid all anledning tro, att när nu riksdagens yttrande inhämtats och om riksdagen följer utskottets förslag, skall också Kungl. Maj:t följa detsamma. Jag kan icke förstå, att det kan vara till någon skada för mjölkproducenterna, att man bekantgör, att mjölken är standardiserad. Det är icke nödvändigt, såvitt jag kan förstå, att man använder ordet standardiserad, utan man kan kanske använda något annat. Man har framhållit i utskottet, att om det skulle bekantgöras i mjölkbutikerna, att man där säljer standardiserad mjölk, kan man mycket väl genom anslag meddela, att här säljes mejerimjolk eller något dylikt namn. Den saken förefaller mig således vara mycket lätt att ordna. Ehuru jag icke är mjölkproducent, är jag livligt intresserad av ett sådant tillkännagivande. Den sista tiden har ju mjölken varit starkt efterfrågad, och det kommer den väl att bli även i framtiden, såframt icke en särskild försämring av mjölken skulle vidtagas.

Det har här talats — och det står också i propositionen — om vilken fetthalt mjölken innehåller. En del av de avlämnade uppgifterna äro mycket gamla. Det framgår av dessa, att man i Skåne skulle ha kommit under en fetthalt av 3 procent, men numera torde man väl hava bättrat sig även nere i Skåne, så att mjölken innehåller en fetthalt av eller överstigande 3 procent. Varken jag eller någon annan har velat göra gällande, att standardiserad mjölk med en fetthalt av t. ex. 3.1 procent skulle vara någon dålig mjölk. Visst icke! Vad vi vilja är blott och bart det, att allmänheten skall få vetskap om vad det är för vara som den köper.

Nu har fru Nordgren yrkat bifall till sin reservation. I den nyss framförda motiveringen till detta yrkande talade hon emellertid så mycket om standardisering, att de som icke närmare satt sig in i ärendet kanske tro, att det är den frågan, som riksdagen har att knäcka, men så är icke förhållandet. Jag vill i fråga om fru Nordgrens reservation icke säga annat än att det förefaller mig, som om det vore mycket svårt att få ett klart grepp på vad fru Nordgren egentligen vill. Jag förstår så mycket, att det är fråga om ett provisorium, men huru detta provisorium skall ordnas och vilka åtgärder Kungl. Maj:t skall vidtaga, anser jag, att hon borde utvecklat på ett klarare och tydligare sätt.

Herr talman! Även jag skall vara mycket kortfattad och nöjer mig därför med vad jag här anför. Till sist vill jag ännu en gång understryka, att frågan gäller icke standardisering — den ha vi icke yttrat oss om — utan endast en ändring av hälsovårdsstadgan. En sådan anse vi icke böra komma till stånd. Om Kungl. Maj:t finner, att en standardisering bör ifrågakomma, skall det emellertid bekantgöras i de butiker, där mjölk säljes. Om sådant

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

bekantgörande sker behöver hälsovårdsstadgan icke ändras. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru **Nordgren** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill gent emot herr Lindqvist säga, att jag i mitt förra anförande framhöll, att utskottet icke yttrat sig i frågan om mjölkens standardisering. Att kammaren under det jag talade förde ett sådant väsen, att detta icke kunde uppfattas, råar jag inte för. Det får vara kammarens sak. Jag framhöll, som sagt, klart och tydligt, att utskottet icke yttrat sig om standardisering eller icke standardisering, utan att frågan här gäller, huruvida standardiseringen skall tillkännages eller icke. Jag betonade också, att det icke var fråga om att undanhålla allmänheten kännedom härom. Förslaget från livsmedelskommissionen innebar, att Kungl. Maj:t skulle fastställa den minimi- eller maximifetthalt, som mjölken vid försäljning skulle ha. Jag vill också säga, att jag tycker, att det icke skulle vålla några svårigheter om kammaren beslöt i enlighet med min reservation. Kungl. Maj:t har begärt yttrande i frågan huruvida man bör ändra hälsovårdsstadgan i angivet syfte utan någon tidsbegränsning. Jag har velat begränsa medgivandet härtill att avse nu rådande kristid, med de utomordentligt svåra förhållanden, som vi leva under. Detta innebär min reservation, och det är också den inställning, livsmedelskommissionen har till frågan. Jag har icke ansett att man nu bör gå längre, men man kan icke, mitt under en svår kristid, handla på samma sätt som man kan under fredliga förhållanden.

Vidare yttrade:

Herr **Larsson** i Hede: Herr talman! Då jag deltagit i behandlingen av detta ärende, vill jag med några ord ange, varför jag står som reservant inom utskottet. Jag befarar nämligen, att det under den kommande vintern kommer att bli stor brist på matfett och då i första hand smör, och att förhållandena kunna bli sådana, att det blir nödvändigt att tillgripa extra åtgärder för att i möjligaste mån öka smörtillgången. Som förhållandet är nu vid försäljning av konsumtionsmjölken, så varierar fetthalten ganska betydligt. Den torde i stort sett variera mellan 3—4 procent. I regel torde det också vara på det sättet, att den köpande allmänheten på samma plats får betala lika pris för mjölken, oavsett om den innehåller 3 eller 4 procent fetthalt. Sett ur denna synpunkt bör det vara till köparens förmån att varan standardiseras till en viss lämplig procent fetthalt, så att köparen verkligen vet, vad varan innehåller. Då det måste förutsättas, att en standardisering endast får ske vid mejerier, där hygieniska förhållanden äro reglerade och kontrollerade genom mejeristadgan, så torde risker för mjölkens försämring i hygieniskt hänseende icke alls behöva befaras.

Då konsumtionsmjölken huvudsakligen levereras från mejerierna, så kan genom en standardisering av densamma till t. ex. 3 procent en avsevärd del matfett överföras till beredning av smör. Då jag anser, att en rimlig nedsättning av den högprocentiga mjölken icke är till någon nämnvärd skada för konsumenten, så anser jag, att starka skäl tala för att detta överfett tillvaratages för beredning av smör.

När man har all anledning att befara smörbrist under den kommande vintern, så bör man inte underlåta att göra vad som kan göras för att minska denna brist. När sedan normalt försörjningsläge åter inträder, tar jag för givet, att livsmedelssakkunniga, som ha omarbetningen av hälsovårdsstadgan om hand, ta upp även detta spörsmål, och det kan då bli tillfälle att åter dryfta frågan.

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

Utskottet har på sätt och vis gjort antydning om att ökning av smörtillgången kan ske genom nedsättning av fetthalten i ost och grädde. Jag delar utskottets mening härom, men jag anser, att det tillskott, som kommer smörberedningen till godo genom standardisering av konsumtionsmjölken, också torde med tämligen stor säkerhet komma att bli erforderligt. Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Wistrand m. fl.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag har anslutit mig till utskottsmajoritetens ståndpunkt i fråga om förändring av hälsovårdsstadgan, därför att jag finner det vara upprörande, framför allt under en kristid, då den enskilde medborgarens moral sättes på så hårda prov, att staten skall gå in för att medge en varuförsämring i fråga om en av våra viktigaste försörjningsartiklar utan att allmänheten får vetskap därom. Jag beklagar, att vi möjligen komma i det nödläget, att vi behöva försämra det viktiga näringsämnet, mjölken, i all synnerhet som detta kommer att drabba det uppväxande släktet hårdast, men jag vill icke motsätta mig — det kunna vi för övrigt icke här i riksdagen — att mjölken får försämrats till sin fetthalt. Vad vi däremot kunna och böra motsätta oss är, att detta får ske utan att man talar om det.

Det är för övrigt icke blott fråga om att låta en varuförsämring ske i tysthet, utan det blir också en prisreglering, som skall i tysthet och osynligt genomföras. Det är statsmakten ovärdigt att ändra hälsovårdsstadgan för att nå ett syfte, som ej öppet angives.

Jag vädjar till kammaren. Är det riktigt att offra något så värdefullt som att allmänheten skall få veta vilken vara den köper. Kristiden tvingar oss icke till det, och vår plikt är att vaka över det allmännas moral. Det göra vi icke genom att ändra hälsovårdsstadgan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! När regeringens talesman, fru Nordgren, här talar om att frågan egentligen blivit uppblåst till alltför stora dimensioner, skulle jag vilja anföra, att det ju är möjligt att hon genom sin verksamhet i livsmedelskommissionen finner en sådan sak som denna vara bagatellartad, ty det gäller ju endast att försämra mjölken så att man kan få ut, som det har nämnts, mellan 7,000 och 9,000 ton smör och därmed beröva konsumenterna 30 å 40 miljoner kronor. Det är möjligt, att detta för en ledamot av livsmedelskommissionen kan te sig som en bagatellartad sak, men det kan icke te sig bagatellartat för den, som icke varit i tillfälle att röra sig med så stora kategorier, som livsmedelskommissionen gör. Jag tycker för min del, att hela frågan är skum. Det är ingen vits från min sida, fastän det gäller att göra skummjolk, utan jag säger det därför, att hela behandlingssättet av frågan från regeringens sida ger intryck av smussel. Det är dock fråga om en mycket omfattande förfalskning av mjölken, som representerar mycket stora summor, och detta skulle man uppnå genom en formellt sett ganska obetydlig justering av hälsovårdsstadgan. Det är möjligt, att detta under andra betingelser skulle ha kunnat gå igenom i största tysthet, men det förefaller ändå, som om uppmärksamheten nu blivit litet större på vad regeringen föreslår. Kanske är detta anledningen till att man har blivit uppmärksam på denna sak och till att förslaget uppväckt en opinion, som sannerligen icke slår över i sitt fördömande av detta förslag.

Såvitt jag kan förstå har livsmedelskommissionen och regeringen varken hört medicinalstyrelsen i denna fråga eller det så kallade konsumentrådet, som livsmedelskommissionen har till sitt förfogande. Om detta skulle visa sig vara rik-

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

tigt, är det ju så mycket mera anmärkningsvärt. Det ger ännu mera intryck av att något skumt har förehafts, när man lägger fram ett sådant ändringsförslag utan att låta medicinalstyrelsen yttra sig. Reellt sett, det säger ju också utskottet, är det här fråga om att förvandla något, som för närvarande är straffbart enligt svensk strafflag, till en laglig sak. Det är fråga om, såsom herr Hedlund i Östersund nyss gav uttryck åt, att föra allmänheten bakom ljuset, att möjliggöra för försäljarna att sälja produkter till allmänheten, som icke blivit varskodd om att produkterna i fråga icke motsvara vad de vänta, när de betala varan.

För att motivera förslaget har man mobiliserat en konsulent, och det är karakteristiskt för hur hela denna sak blivit behandlad, att denne konsulent hugger till med tio år gamla siffror för att illustrera kravet på ett genomförande av denna försämring och för att inge folk den föreställningen, att det verkligen rör sig, såsom fru Nordgren menade, om en mycket bagatellartad sak. Enligt konsulentens uppgifter fanns det för tio år sedan av 63 städer endast 46, som hade fastställt en minimifetthalt på mjölk av 3 procent, medan 17 städer hade lägre procent. Så sent som år 1937 har det emellertid visat sig, att det endast var två städer, som hade lägre fetthalt på mjölken än 3 procent. Endast ett mejeri har under de senare åren haft lägre fetthalt på mjölken än 3 procent. Det verkar ju mycket vederhäftigt att, som regeringen gjort genom denne konsulent, komma slängande med siffror, som ge ett helt annat uttryck av det hela och förringa proportionerna på ett påtagligt sätt.

Man talar här om standardisering av mjölkens fetthalt. Jag för min del vill gärna i standardisering inlägga en förbättring. Det kan hända, att uppfattningarna äro olika om hur ordet skall uttolkas, men jag tror icke jag är ensam om utan att det är en ganska allmän uppfattning, att man med standardisering menar, att man skall ha en högre standard, en förbättring. Här missbrukar man detta uttryck standardisering på ett upprörande sätt, när man kallar det för standardisering att försämma mjölkens fetthalt med upp till 25 procent. Man tar själva bottennivån såsom idealmärke. Man säger, att det finns vissa mejerier, som icke kunna hålla så hög fetthalt på mjölken, men det är bara några få mejerier, och man ställer alltså de sämsta resultaten såsom en ledstjärna, som det gäller att eftersträva och standardisera efter, i stället för att det borde vara tvärtom, att man skall sätta upp de bästa resultaten som det idealmärke, som man bör eftersträva i allra största allmänhet.

Det framlagda förslaget innebär, att man skall sälja skummjolk som normalmjölk. Det är visserligen icke den vanliga skummjölken, men man skulle ju kunna kalla det för livsmedelskommissionens skummjolk. Härtill kommer, vilket naturligtvis icke har den minsta betydelsen, att man skall ta betalt för denna mjölk såsom för normalmjölk.

Utskottet har, gudskelov höll jag på att säga, vänt sig emot detta förslag, men såvitt jag förstår är skillnaden mellan utskottets och regeringens ståndpunkt icke så värst stor. Om jag har läst utskottsmajoritetens yttrande rätt, så vill utskottet egentligen saken men icke formen. Den säger, att det är nog nödvändigt att genomföra en standardiserad försämring på mjölken, men den vänder sig emot att detta icke skall meddelas konsumenterna. Under sådana förhållanden är det ju icke så stor skillnad mellan utskottets och regeringens ståndpunkt, låt vara att utskottet har ställt sig på en renhårigare linje. Det är emellertid också hela skillnaden. Enligt utskottets mening kan man skumma av den så kallade tjockgrädden men skall, om jag icke missuppfattat utskottet, kalla denna försämrade tjockgräde för tjockgräde även i fortsättningen.

Frågan om försämring av mjölken berör naturligtvis hela folket, men den

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

berör i alldeles särskilt hög grad barnen, det uppväxande släktet. Mjölken är en så pass viktig konsumtionsvara för barnen, att ansträngningar böra riktas på att hålla mjölkens standard så hög som möjligt. En sådan mjölkförsämring, som här ifrågasatts, innebär ju, att man skall beröva barnen en del näring för att i stället öka produktionen av smör, d. v. s. man tar från barnen för att tillfredsställa de vuxnas behov. Det är dock så, att Sverige ännu har ett betydande överskott på smör. Det är klart, att om man inställer margarinproduktionen, som man också gjort, kan detta överskott förbrukas inom landet, och man kan också inom landet finna avsättning för en ännu större smörkvantitet än hittills. Även om detta kan ha betydelse för jordbruket, är det ändå en så pass diskutabel väg, att man i det längsta bör akta sig för att beträda den, detta så mycket mer som det ju ändå finns råvaror för margarinproduktionen i landet, vilken ju skall fylla det fettbehov, som man icke kan tillfredsställa med den svenska smörproduktionen.

Herr talman! Under dessa förhållanden har jag velat markera icke blott att jag gillar utskottets avslagsyrkande på regeringens förslag utan även, att jag anser, att utskottet i sin motivering har räckt djävulen ett finger. Den har gjort ett medgivande, som på det allra högsta är att beklaga och som alldeles säkert kommer att utnyttjas för att genomföra det, som ändå är huvudsaken för regeringen, nämligen försämring av konsumtionsmjölken.

Från fru Nordgrens sida har anförts såsom ett skäl för denna åtgärd, att om man icke vidtar den, har man att vänta prisförhöjning på konsumtionsmjölken. Vi ha ju redan fått många prisförhöjningar, och det är mycket intressant att få höra av en talesman för livsmedelskommissionen, att om icke dess förslag att försämrå en produkt går igenom, kunna vi få ytterligare prisförhöjning. Jag trodde annars icke, att det var livsmedelskommissionens uppgift detta, men denna prisförhöjning, som man nu hotar med, kan dock på ett ganska enkelt sätt avvärjas. Man kan nämligen fastställa maximipris på mjölken. Med hänsyn till nuvarande höga mjölkpris är det icke alls obefogat att göra det.

Slutligen framhöll fru Nordgren, att barnen skulle få särskild barnmjölk i fortsättningen. Jag antar, att hon därvid tänker på spädbarn, ty jag kan väl icke tro, att hon menar, att de svenska familjerna skulle börja köpa spädbarnsmjölk, vilken ju är mycket dyrare, även för de barn, som ha kommit över spädbarnsåret. Om man icke menar detta, måste ju hela argumentet anses vara fullständigt ett slag i luften och ingenting annat.

Den föreliggande frågan har betydelse för det svenska jordbruket. Det finns för närvarande många svenska jordbrukare, som ha det svårt. Jag tror emellertid icke, att denna väg att höja priset eller att på en omväg åstadkomma att ytterligare 30 å 40 miljoner skola överföras från konsumenterna till jordbrukarna, är någon lämplig väg. Såsom vi ha framhållit många gånger i denna kammare, innebär en sådan form för hjälp endast, att de som ha det bäst, de som ha mycket att sälja, få hjälp, under det att de, som ha det sämst, d. v. s. ha litet att sälja, bli utan hjälp eller få ytterst obetydligt av den. Jag tror det vore lämpligt, att riksdagen särskilt tar upp frågan om vad man skall göra för att bispringa de sämre ställda jordbrukarna. Därvid bör man emellertid icke gå sådana vägar som denna utan man måste finna någon annan väg. Lämpligast torde väl vara att för de små jordbrukarna söka finna en form, som ger dem en subvention eller ett anslag, så att de komma över de svårigheter, som de ha kommit i genom den felslagna skörden och andra omständigheter.

Herr talman! Jag har icke något annat yrkande än utskottets förslag, men jag har velat anförå, att även om jag är enig med utskottsmajoriteten i dess yrkande, är jag icke enig med den i fråga om dess motivering.

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

Herr Liedberg: Herr talman! Det är kanske skäl att erinra om vad livsmedelskommissionen har sagt, när den gått in till Kungl. Maj:t med hemställan om ändring av hälsovårdsstadgan. Livsmedelskommissionen har hemställt, att Kungl. Maj:t skulle begära riksdagens förklaring, att därest en standardisering av konsumtionsmjölken av försörjningspolitiska skäl funnes påkallad, i så fall föreskrifter meddelades, att berörda stadgande i hälsovårdsstadgan icke skall tillämpas. Jag tror, att detta är den centralpunkt i problemet, som i någon mån har förbisetts under en del av den diskussion, som blivit förd.

En hel del skäl kunna naturligtvis anföras både för och emot den nu föreslagna åtgärden. Jag vill gärna från början ha sagt ifrån, att detta icke är något producentintresse. Det kan icke vara något producentintresse, att överhuvud taget, låt vara endast en del, men ändå några konsumenter ha det intrycket, att varan är försämrad eller att varan är förfalskad eller vilket uttryck man nu vill använda. Det är tvärtom ett konsumentintresse, såvida vi anse, att vi alla äro konsumenter, och det antar jag vi alla kunna vara överens om, och såvida vi också hålla före, att i ett besvärligt läge är det angeläget, att de livsmedel, som äro viktiga och kanske omistliga kunna distribueras på ett så rättvist sätt som möjligt. Det är alltså ett intresse, som sammanhänger med de försörjningspolitiska skäl, som livsmedelskommissionen har talat om.

Det har sagts av någon talare, jag tror det var herr Hagberg i Luleå, att detta vore ett utmärkt sätt att få sälja en försämrad vara till samma pris som förut, och att det just vore snyggt att sälja skummjolk som helmjolk och ändå taga lika mycket betalt. Detta är emellertid icke heller en prisfråga ur producentens synpunkt sett. Det ligger helt enkelt så till att konsumtionsmjölakens pris måste och kommer alltid att stå i visst förhållande till produktmjolkpriset, d. v. s. till priset på den mjolk, av vilken framställes smör, ost o. dyl. Om smörpriset stiger, så måste också konsumtionsmjolkpriset stiga, såvida man icke stabiliserar priset å konsumtionsmjolk på så sätt, att man kompenserar konsumtionsmjölken via en minskad fetthalt för den prisstegring, som annars skulle ha kommit till stånd. Även ur den synpunkten är det icke heller något som helst prisintresse ur producentensynpunkt sett.

Ja, säger man, men detta innebär dock, att mjölken blir avsevärt försämrad. Det kan kanske vara skäl att taga upp också den frågan. Hur mycket blir mjölken försämrad? Den blir, så egendomligt det än kan låta, i mycket liten grad försämrad, därför att mjölakens näringsvärde hänför sig endast till en relativt begränsad del till fetthalten utan i stället till mjölakens innehåll av en massa andra ämnen. Om fetthalten i en fet mjolk bringas ned låt oss säga från 4 till 3 procent medelst frånseparering av en viss mängd fett, så blir det alltjämt till sin allmänna sammansättning en mycket förnämlig mjolk, under det att en mjolk, som håller låt mig säga 2.5 procent fett från början, är och förblir en dålig mjolk, om den är aldrig så oförändrad till sin natur och icke alls undergått vad somliga av herrarna kalla en förfalskning.

Det försörjningspolitiska skälet ligger, såvitt jag förstår, egentligen på distributionsområdet. Om man får stegrad brist på smörfett blir frågan, hur man på bästa sätt skall kunna distribuera detta smörfett. Vi skola komma ihåg, att vi få varken mer eller mindre smörfett, om vi flytta över fettets från mjölken till smöret eller hålla samma fetthalt i mjölken. Det händer ju också, att man måste standardisera upp varan för att erhålla den nödiga fetthalten. Man får varken mer eller mindre, utan frågan är, hur man i ett sådant knapphetsläge skall kunna få smörfett i tillräckliga kvantiteter i den formen, att man på ett rättvist sätt kan fördela det. Och då komma vi till den fråga,

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

som herr Hagberg i Luleå bland annat var inne på: Innebär det större möjligheter för dem, som skola ordna detta för det svenska folkhushållet, att säga att mjölken får vara hur fet den vill och mjölken får vara fetare än vad vi ansett att vi i detta läge ha råd med? Bara den får vara i fred får det gå med smörmängderna och smörkvantiteterna hur det vill!

Jag tror inte det ligger till på det sättet. Det är oerhört mycket svårare att i ett sådant läge se till att konsumtionsmjölken blir rättvist fördelad och just där den behövs efter det system och de fördelningsgrunder, som man kan tillämpa och med framgång tillämpar på sådana varor som margarin, brödsäd och mycket annat. Det är alltså inte barnen, som bli lidande, om detta förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt, går igenom, utan det är nog snarare så att barnen kunna bli mycket lidande om det inte genomföres. Det är tyvärr inte så, att vi leva i det vanliga läget, då man har gott om och överflöd av alla saker och säger, att här får inte det och det göras, utan vi leva i ett läge, som för varje dag blir mer och mer allvarligt när det gäller att få fram den produktion, som är nödvändig. Det skulle kunna — för att uppehålla mig vid herr Hagbergs anförande ett tag — ifrågasättas om det överhuvud taget finns något skäl för ett sådant påstående som att särskilt barnen skulle bli lidande, om fetthalten var $2\frac{1}{2}$ i stället för $3\frac{1}{2}$ procent. Jag kan tala om för herr Hagberg, att mjölken i Skåne liksom i Danmark allmänt är av lägre fetthalt än uppåt landet, och herr Hagberg har säkert sett, att när man räknar upp de städer, där mjölken har låg fetthalt, finnas de företrädesvis i den södra provinsen. Herr Hagberg har säkert också sett, att det just i Skåne finns städer, där mjölken faktiskt får hålla en minimifetthalt av endast $2\frac{1}{2}$ procent, men jag har aldrig hört talas om att de skånska barnen varit sämre för det.

Saken ligger betydligt allvarligare till. Vi ha att se till att livsmedelskommissionen och de organ, som arbeta under livsmedelskommissionen, ha tillräckliga fettmängder. Ha de det? Ha vi den överproduktion av smör, som herr Hagberg talade om? Nej, herr Hagberg, tyvärr ha vi inte det, och även om vi ta margarinet till hjälp få vi säkerligen hushålla mycket förståndigt, om vi skola något så när och utan alltför stora svårigheter för folk i allmänhet klara oss igenom detta år och nästa år också. Vi måste se till att den nödvändiga fettmängden kommer i myndigheternas händer. Räcka inte 50,000 ton smör utan vi behöva, låt oss säga 65,000 ton smör — jag tar siffrorna endast exempelvis och inte såsom några faktiska — få vi söka att skaffa dessa 15,000 ton smör från annat håll, och då återstår ingenting annat, mina damer och herrar, än att ta detta ur konsumtionsmjölken och ur osten.

Nu är det faktiskt så, att här kan med nuvarande förordning och utan deklassering av mjölken, d. v. s. utan att man talar om att det är en s. k. standardiserad mjölk, säljas mjölk som håller 2.8 procent, om vederbörande hälsovårdsnämnd inte föreskrivit högre fetthalt, man kan sälja mjölk, som håller endast 2.5 procent, om hälsovårdsnämnden i orten inte föreskrivit högre, och man kan sälja en mjölk som håller någon annan fetthalt, beroende på vad som föreskrivits. Men är det någon, såsom herr Lindqvist förmenar, som tror att allmänheten i närvarande stund har reda på vad den får? Det är tvärtom så, att nu har allmänheten mycket litet reda på vad den får. Den vet, att hälsovårdsnämnden i orten har sagt, att här får icke säljas mjölk under t. ex. 3 procents fetthalt, men huruvida den mjölk, som säljs i Stockholm, håller 3.6, 3.1 eller 3.4 procent har allmänheten mycket litet reda på, om den inte gör sig särskilt besvär för att ta reda på det. Men om standardiseringen skall allmänt genomföras är det inte meningen att den skall genomföras med någon sorts smussel, utan då kommer det att talas om, att från och med

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

den och den dagen kommer standardisering av mjölken att genomföras till den och den fetthalten, och då veta människorna precis vad de få.

Man skall inte tro att i det nuvarande läget är det alldeles klart och tydligt, vad människorna få, och i det nya läget skall det bli dimbildning och förfalskning kring det hela. I de städer, som föreskriva att morgonmjölken får hålla 2.5 procent, middags- och kvällsmjölken 2.7 procent och blandmjölken 3 procent t. ex., veta människorna där vad de köpa, när de gå in i en butik? Kallar man det för en förfalskning, om t. ex. det är föreskrivet 3 procent och det kommer morgonmjölk från en gård, som håller 2.5 procent och kvällsmjölk från en annan, som håller 3.5 procent, och eftersom båda kvantiteterna behövas, blandas de upp, varigenom fetthalten blir 3 procent. Är det förfalskning? Det är i varje fall en åtgärd, som nödvändigtvis måste genomföras dagligen och stundligen.

Nu vet jag mycket väl, att herr Lindqvist och andra säga: Det är inte blandningen vi ha något emot i och för sig, möjligheten att blanda, utan det är detta att det skall tillkännages, om den är standardiserad. Inte sant? Det är där skiljaktigheten ligger. »Vi gå inte emot möjligheten men anse att det skall tillkännages.» Det låter ganska bestickande. Man säger: Varför skall inte detta talas om öppet, uppriktigt och ärligt? Då vill jag återigen poängtera, att jag förmenar att detta skall öppet och ärligt talas om, när det genomföres. Men låt oss tänka på hur det kommer att se ut, när det i butikerna skall anslås, att den mjölken är standardiserad och den inte. Hur blir det då? Jo, det blir, mina damer och herrar, så, att den större kvantiteten mjölk, den som de breda lagren måste köpa, är standardiserad, därför att det är nödvändigt att genomföra detta för att få fett till smör, men det finns annan mjölk som fortfarande får saluföras på samma sätt. Det är samma distributionsapparat. Den mjölken är icke standardiserad. Den är särskilt fet och fin, och den köps endast av de burgnare och kan inte köpas av de andra, därför att den blir så mycket dyrare. Det förefaller mig som om det vore en anordning, som gick stiek i stäv mot det vi sträva efter här. Vi sträva efter, att när det blir knapphet på en vara, skola vi se till, dels att inte priset på varan blir oskäligt förhöjt och dels att var och en oberoende av om han är rik eller fattig skall kunna få *sin* kvantitet. Alltså menar jag, att om man följer utskottet kommer man till det rakt motsatta. Den stora breda publiken måste hålla sig till den standardiserade varan, och de som äro nog lyckligt lottade att kunna köpa lyxvaran göra det. Tro ni, mina damer och herrar, att det blir trevligare på det sättet?

Jag tror, herr talman, att utskottets reserveranter — de 8, som följt Kungl. Maj:t till punkt och pricka — ha gått litet längre än nöden krävt. Jag menar att fru Nordgren har träffat det väsentliga i sin reservation, när hon säger att det bemyndigande, som Kungl. Maj:t skulle ha, skall vara begränsat till nu rådande kristid. Jag har redan tidigare poängterat, att detta är icke något producentintresse i och för sig. Det är en folkhushållningsfråga, och jag tror att om det finns andra skäl, som kunna göra frågan aktuell även under lugna förhållanden, må vi gärna ta upp den då, men i dag är det tillräckligt att hålla oss till det tvångsläge, som överhuvud taget framtvingar sådana förslag, och då tror jag det är riktigt och klokt att begränsa den fullmakt, som Kungl. Maj:t begär av riksdagen, till den nu rådande kristiden.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av fru Nordgren avgivna vid utlåtet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Skoglund*, *Nolin* och *Staxäng*.

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

Herr **Hagberg** i Luleå, som för kort genmäle erhöill ordet, anförde: Herr talman! Det som den föregående ärade talaren sade om att den mjölk, som berövats en del av sitt fettämne, är bättre än den mjölk, som utan att vara berövad något av sitt fettämne innehåller lika mycket fett som den förstnämnda, är ju ett spörsmål för näringsfysiologer. Jag kan inte av egen erfarenhet uttala mig om detsamma, men jag kan erinra om att förste stadsläkaren i Stockholm nyligen gjort ett uttalande i saken, och han säger att han hört sig för hos en rad experter och de äro allesammans ense om att karakterisera det där uttalandet, som ju också förekommer i propositionen, såsom en näringsfysiologisk subtilitet.

Jag tycker att herr Liedberg i sitt resonemang egentligen slår sönder själva förutsättningen för sin argumentation. Han talar nämligen om fet och fin mjölk, och jag kan bara tolka det på det sättet att han skiljer den feta och fina mjölken från den delvis separerade eller, som han nu kallar den, standardiserade mjölk, som han här argumenterar för.

Men om det nu är såsom herr Liedberg säger, att en försämring av mjölken på det här sättet inte har någon praktisk näringsfysiologisk betydelse, då är ju detta det fruktansvärdaste argument mot smöret, som ju skapas genom en försämring av mjölk, genom att man berövar mjölken dess fetthalt. Så illa har det väl ändå inte gått för det svenska jordbruket att det är nödvändigt för en av dess talesmän att bevisa, att smöret egentligen inte är något värt.

Herr **Liedberg**, som jämväl för kort genmäle erhöill ordet, yttrade: Herr talman! Den distinktion, som herr Hagberg tog upp om fet och fin mjölk, hänför sig närmast till ordlekarnas område, och den tror jag inte det är tid att ta upp nu, åtminstone ämnar jag inte göra det för min del.

Men herr Hagberg säger, att mitt resonemang om från början fet mjölks näringsvärde i förhållande till mager mjölk inte är hållbart, ty en separering av vissa mängder fett skulle innebära, att fettet i och för sig inte har något värde. Herr Hagberg är där inne på en mycket ologisk linje. Det innebär inte att fettet är värdelöst, men det är så, att mjölken består av en mängd andra nyttiga saker än fett, och den bibehåller mycket av sitt näringsvärde även om en del av fettet avskiljes. Näringsvärdet är emellertid som sagt olika på ifrån början fet mjölk och på ifrån början mager mjölk. I stort sett är mjölkens näringsvärde överhuvud taget proportionellt med dess fetthalt.

Herr **Hagberg** i Luleå erhöill ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Mjölken innehåller som bekant även vatten, och jag har aldrig hävdad att vattnet i mjölken blir sämre därför att man berövar den dess fetthalt.

Härefter yttrade:

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Jag har inom utskottet deltagit i behandlingen av denna fråga och därvid anslutit mig till majoriteten. Jag skall be att få ange de skäl, som varit bestämmande för mig.

Först är det klart, att här icke föreligger något ståndpunktstagande till frågan, huruvida standardisering skall äga rum eller inte. Det är en näringsfysiologisk fråga, som får bedömas med hänsyn till huruvida det är viktigare att vi få fett i mjölken eller fettet i form av smör. Det enda som här är fråga om är, hur svenska folket skall upplysas om att en standardisering ägt rum, om man har beslutat en sådan.

Reservanterna anse, att det räcker med att detta anges genom en författning eller genom radio eller vad det kan vara, under det att utskottet anser,

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

att det dessutom bör vara samma kungörande som nu sker enligt hälsovårdsstadgan, nämligen att det skall vara anslag i butikerna. Vad den frågan angår tror jag man får bedöma den så här.

Om man nu går in i en mjölkbutik för att köpa en liter mjölk, så får man inte reda på vilken fetthalt mjölken innehåller, men däremot får man reda på, huruvida mjölken är berövad någon av sina naturliga beståndsdelar. I framtiden kan det nu tänkas, antingen att all mjölk är standardiserad, och då räcker det med att man genom radio, kungörelse o. s. v. får upplysning om detta, eller också att det bredvid varandra säljs såväl standardiserad mjölk som annan mjölk. I detta sistnämnda fall måste, såvitt jag kan finna, resultatet av ett borttagande av föreskriften om anslag i butikerna bli, att allmänheten varken får reda på fetthalten, vilket den inte heller får nu, eller huruvida den mjölk, som inköpes, är berövad någon av sina naturliga beståndsdelar eller inte. Även om det sker ett kungörande i radio eller på annat sätt, att det skall ske standardisering, måste allmänheten komma i en sämre position än nu, därför att vid det särskilda tillfället får man inte reda på huruvida den mjölk man köper är standardiserad eller inte, när det bredvid varandra säljs båda delarna.

Då så är fallet blir ju frågan, vilket motiv som föranleder att allmänheten skall sättas i denna sämre position.

Det har då sagts, att det skulle vara så stort besvär att sätta upp anslag i mjölkbutikerna. Det tror jag för min del inte på. Det kan inte vara något större besvär. Ej heller kan det vara något besvär, om vissa företag få kungöra i tidningarna, att mjölken som de sända ut till konsumenterna är standardiserad eller inte. Motivet kan inte gärna vara denna synpunkt, att det skulle vara större besvär. Motivet måste vara något annat. För min del kan jag inte finna, vad det överhuvud kan vara, om det inte är så att allmänheten i det särskilda fallet inte skall veta, vilken sorts mjölk den köper.

Det har också anförts i debatten, att anledningen till att allmänheten inte skall genom anslag i mjölkbutikerna upplysas om, huruvida mjölken är standardiserad eller inte, skulle vara att man vill bekämpa pytsakeriet. Ja, men då säger man givetvis, att man vill bekämpa denna företeelse genom att undanhålla allmänheten en upplysning i det särskilda fallet, d. v. s. då använder man lagstiftningen på ett sådant sätt att allmänheten i det särskilda fallet inte skall veta precis hur läget är. Denna synpunkt tycker jag för min del är oriktig, och även därför har jag gått på majoritetens ståndpunkt inom utskottet.

Jag anser, att skall man överhuvud taget ändra en sådan viktig bestämmelse i hälsovårdsstadgan som denna, så bör man ha ett absolut klart skäl, och det skälet har inte givits i det här fallet.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Representeranter för utskottets ståndpunkt säga, att de icke tagit ståndpunkt till frågan, huruvida man skall sälja standardiserad mjölk eller inte, utan mena att om man säljer standardiserad mjölk skall det angivas. Men då kräver väl följdriktigheten i detta resonemang, att då böra alla få sälja såväl standardiserad som icke standardiserad mjölk. Det torde inte vara praktiskt möjligt att föreskriva skyldighet för mejeri att försälja uteslutande standardiserad mjölk. Även om den icke standardiserade mjölken kostar ett högre pris, vilket jag förutsätter att den måste göra, men konsumenterna likväl inte gå över till den standardiserade mjölken, när man inte den besparing för att utdryga fettförsörjningen som avses.

Sedan sade herr Holmbäck, att om man genomför en standardisering veta inte konsumenterna vilken kvalitet de få. Jo, herr Holmbäck, så mycket bli nog konsumenterna underrättade. När en kungörelse kommer ut, lämna nog tid-

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)
ningspressen och andra konsumenterna besked om att den standardiserade mjölken inte håller lägre fetthalt än låt mig säga 3 procent men inte högre än 3.2 procent, för att nu ta ett exempel. Då vet var och en, att lägre fetthalt får man inte.

Som förhållandena nu äro, då det är tillåtet att sälja mjölk med en fetthalt av 2.8 procent, då vet konsumenten icke, om han erhåller mjölk med en fetthalt under 3 procent. Den kan innehålla 2.8 men också t. ex. 3.4 procent fetthalt. Jag kan nämna ett förhållande som kanske icke existerar på många ställen. Jag vet, att det har påvisats, att när opastöriserad mjölk levereras på kvällen, kan det ligga grädde ovanpå. Tror herr Holmbäck, att konsumenterna då kunna vara på det klara med om de få denna grädde i form av mjölk eller i form av grädde? Det finns nog många sådana förhållanden. Saken är tvärtom den, att om mjölken blir standardiserad, komma konsumenterna att veta vad de få för mjölk.

Då regeringen tagit ståndpunkt till denna fråga och begärt ett yttrande i densamma av riksdagen, så är det två skäl som varit avgörande. Det ena är, att man velat utdryga matfettet på ett lämpligt sätt, så att konsumenterna skulle kunna få matfett i den utsträckning det är möjligt att anskaffa. Det andra skälet är naturligtvis prisfrågan. Konsumtionsmjölkpriset måste följa produktmjölkpriset, och följaktligen om riksdagen icke vill vara med om denna standardisering, då har naturligtvis riksdagen därmed sagt, att den med jämmod motsar den prisförhöjning som kan bli erforderlig på grund av utvecklingen.

Herr **Holmbäck** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Tillåt mig fråga herr statsrådet direkt: Får man fatta herr statsrådets uttalande så, att meningen är att det i motsats mot vad förut varit förhållandet icke skall få säljas mjölk under en viss fetthalt och icke heller mjölk över en viss fetthalt? Är det meningen, att all mjölk då skall vara lika och att det därför blir onödigt att ha anslag i butikerna? Eller är det meningen, att bredvid varandra i samma butik skall få säljas mjölk av den ena och den andra kvaliteten? Det är i det senare fallet som det behövs anslag om att viss mjölk är standardiserad.

Vidare yttrade

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Mitt uttalande innebar, att utskottets ståndpunkt skulle logiskt leda till, att om det skulle vara ett anslag i butikerna om att det såldes standardiserad mjölk och det skulle vara tillåtet att där även sälja annan mjölk, då skulle prisutvecklingen bli den, att det bleve ett för den standardiserade mjölken lämpligt pris och ett för den icke standardiserade lämpligt pris, och då finge konsumenterna själva avgöra, vilken mjölk de vilja ha. Men då vet man icke, hur utvecklingen blir. Om konsumenterna icke köpa den standardiserade mjölken utan den andra, uppnå vi icke den besparing av smörfett som vi skulle kunna få genom att standardisera fetthalten hos konsumtionsmjölken.

Beträffande försäljningen är det klart, att till barn får det säljas mjölk av en annan och högre fetthalt. Det blir då livsmedelskommissionen som får medgiva, att sådan mjölk får säljas, i regel som flaskmjölk.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till

Herr **Lindqvist**, som anförde: Herr talman! Jag trodde icke, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet skulle göra sig skyldig till samma blunder som någon annan i denna kammare gjort sig skyldig till. Herr stats-

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

rådet vet väl, att riksdagen icke alls blivit tillfrågad, om standardisering skall ske, utan riksdagens yttrande har endast begärts i fråga om en ändring av hälsovårdsstadgan. Standardiseringsfrågan är alltså icke förelagd riksdagen. Som jag förut sade, hade Kungl. Maj:t icke tagit ställning till denna fråga, när propositionen avlämnades.

I anledning av vad herr statsrådet sade angående försäljningen av olika mjölk i samma butik vill jag framhålla, att utskottet sagt — jag tar det ur utlåtandet, så att det icke blir något fel —: »Om en standardisering av mjölken såsom i propositionen ifrågasättes finnes böra komma till stånd, bör därför detta endast medgivas i mejerier, där de hygieniska förhållandena genom mejeristadgan äro reglerade och underkastade kontroll, men däremot icke hos enskilda producenter.» Vi hade trott, att detta uttalande skulle stå i god överensstämmelse med uppfattningen hos den som framburit propositionen. Det har ju varit meningen, att standardisering av mjölk endast skulle få ske vid mejerierna.

Herr **Holmbäck** erhöll likaledes för kort genmäle ordet och yttrade: Herr talman! Efter vad jag kan finna av statsrådets anförande kommer det att säljas bredvid varandra i mjölkbutikerna standardiserad mjölk och annan mjölk, och då behövs det ju ett angivande i det särskilda fallet.

Härefter anförde:

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! I den ifrågavarande propositionen kan man utläsa, att Kungl. Maj:t finner det mycket viktigt, att det lägges i Kungl. Maj:ts hand att vidtaga åtgärder för vårt lands fettförsörjning. Nu blir ju denna fråga, denna folkförsörjningsfråga, en fråga av vikt icke blott för producenterna utan också i viss mån för konsumenterna. När jag läst propositionen och tagit del av utskottsutlåtandet och de uttalanden som gjorts i detta spörsmål samt därvid försökt att bilda mig en uppfattning om hur det egentligen förhåller sig med denna fråga, har jag kommit till den uppfattningen, att man försöker kryssa fram på ett sätt som man anser vara det lämpligaste för dagen.

Av denna fullmaktslag, som nu begäres av Kungl. Maj:t, se vi nu konturerna så pass tydligt, att vi förstå, att man förmodligen för att stimulera producenterna till att producera mera fettämnen i form av smör vill medgiva dem ett med tre eller fyra öre förhöjt pris på mjölk. I detta sammanhang få vi icke blunda för att det här gäller livsmedel som ur näringssynpunkt kanske äro de viktigaste vi ha. I själva verket äro de måhända grundläggande för hälsan hos den generation som skall komma efter oss. Många gånger, när vi diskutera denna fråga, se vi den kanske väl mycket ur ekonomisk synpunkt, och vi se den kanske också för mycket direkt ur folkförsörjningssynpunkt, men vi se den icke ur skyddsnäringssynpunkt så mycket som vi borde göra. När morgondagens män och kvinnor komma att diskutera dessa viktiga problem, kanske mer än man i dag gör, kommer man säkerligen, när man slår upp urkunderna för att se, hur man tidigare har behandlat dessa viktiga spörsmål, att säga, att man tidigare icke har tillräckligt beaktat skyddsnäringssynpunkten. Hur är det, mina damer och herrar? Man behöver icke vara vetenskapsman för att konstatera, att de människor som från barnsben ha fått tillfälle att erhålla en riklig och sund föda ha större förutsättningar att klara sig fram i livet, och man kan samtidigt också konstatera, att det unga släkte som icke har möjlighet att få en sådan näring från början är handikappat i kampen för tillvaron. Det är därför mycket viktigt att sådana livsmedel som innehålla skyddsnäringsämnen produceras i största möjliga utsträckning och produceras till ett billigt pris.

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

Vi komma här in på en tvist mellan producenter och konsumenter. Ingenting är mera ömtåligt, icke bara i detta land utan överallt, än att röra vid ett viktigt och betydelsefullt livsmedel och höja priset därpå, när de stora befolkningslagren äro beroende av detsamma. Framför allt ömma våra hjärtan, om detta drabbar den stora massan av människor med små inkomster, med andra ord den fattigare befolkningen. Samtidigt måste det också vara ett stort intresse, att det produceras mycket av detta viktiga livsmedel. Under de tider som för närvarande råda är det dubbelt viktigt, att vi kunna producera mycket av de viktigaste livsmedlen, och mjölk och smör äro bland de viktigaste livsmedel vi ha.

Man vågar icke gå radikalt till väga. Man vågar icke trycka på den ömma punkten. Vem skulle våga säga på detta sätt: Vi lägga ett öre mer på varje pilsnerflaska, på varje flaskor porter, på varje flaskor läskedrycker för att förbilliga den näringsrika mjölken, som är ett så viktigt näringsmedel? Nej, det är egentligen ingen som vågar träda fram och säga detta. Men ur folkhälsans synpunkt, ur näringsfysiologisk och ur försörjningssynpunkt skulle det betyda kolossalt mycket. Om vi skola ta denna döbelnsmedicin, denna fullmaktslag, som kommer att stimulera intresset för produktionen av smörfett, såsom man här tänkt sig, så må det vara hänt, men vi kunna icke sträcka oss längre än fru Nordgren i sin reservation föreslår, nämligen att detta skall gälla endast under nu rådande kris.

Det riktiga vore, att samtidigt som vi gå in för att tillse, att våra livsmedel ur hygienisk synpunkt äro så förstklassiga som möjligt och att det blir bästa möjliga kontroll på detta område, vi samtidigt också tillsäga, att det producerades det mesta möjliga. Då kan man säga, att det är just det som åsyftas med här ifrågavarande förslag. Genom ett högre pris på smörfett kommer produktionen därav att ökas. Är det så alldeles säkert, att man här icke kommer att få ett i viss mån tveeggat svärd? Damerna och herrarna kunna vara övertygade om att denna sänkning av fetthalten åtminstone för de norra delarna av landet kommer att verka på det sättet, att människorna fråga sig: är det endast i mejerierna man får ha sådan mjölk, och varför skola vi icke få sälja mjölk med denna lägre fetthalt? Här har det ju varit en strävan att få lantbrukarna och mjölkproducenterna att organisera sig och ansluta sig till mejeriföreningar. Kan man icke tänka sig, att det blir en käpp i hjulet för denna strävan, om man här ger dispens åt pytsåkarna, som det tidigare talats så mycket om? Det skulle förvåna mig, om icke människor som tänka sig in i denna sak säga, att i stället för att från mejeriet taga denna mjölk som håller 3 procent fetthalt, när Kungl. Maj:t sagt att den skall hålla denna procent, så köpa vi av den som kör omkring mjölken, då vi med säkerhet kunna förutsätta, att sådan mjölk har en högre fetthalt. Om så blir förhållandet, så ha vi motverkat den strävan för vilken man tidigare velat stimulera intresset.

Jag har tagit till orda, herr talman, för att vid detta tillfälle göra dessa randanmärkingar i denna fråga, som jag anser vara synnerligen viktig. På grund av dess synnerliga vikt böra vi icke tillgripa de ifrågasatta åtgärderna, förrän vi därtill äro nödda och tvungna, och jag säger, att vi skola icke behålla dem längre än vi måste. Jag skulle ju hellre se, att från Kungl. Maj:t kunde komma ett annat förslag, som stimulerade intresset för och produktionen av detta viktiga livsmedel bättre, än vad detta förslag kanske kommer att göra, även om det skulle innebära en viss fördyring. Vi få ju en fördyring här, fastän det, som herr Hedlund i Östersund sade, är en fördyring som icke framträder på samma sätt som en fördyring vanligen gör. Människorna tänka ju icke så mycket på att det blir en fördyring, när priset är detsamma men fetthalten

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

sänkts. De tänka inte därpå, de bli på sätt och vis — jag vill icke säga förda bakom ljuset — men i alla fall icke behandlade riktigt så, som man vill att de skola behandlas. Det skulle därför vara önskligt, att det från regeringen kunde komma ett förslag som visserligen innebar en viss fördyring men där man redligen och ärligen sade ifrån, att vi måste betala så mycket för våra viktigaste livsmedel, att de produceras i sådan mängd, att vi få tillräckligt av dem.

Jag skall icke uppehålla tiden längre, herr talman. Jag vill med vad jag sagt ge tillkänna, att även om jag med det anförda motiverat utskottets förslag anser jag mig likväl, i känslan av att något måtte göras för ökning av smörfettet, böra yrka bifall till den av fru Nordgren avgivna reservationen.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! I mitt föregående anförande sade jag, att om riksdagen icke vill vara med om att befullmäktiga Kungl. Maj:t att vidtaga de erforderliga åtgärderna, så tolkar jag detta så, att riksdagen har uttalat sig för att den hellre tager ett högre konsumtionsmjölkpris. Då förefaller det mig, som om den siste ärade talaren skulle bli tillfredsställd, ty det bleve ju en uppmunt-
ran för produktionen.

Jag vill i detta sammanhang säga, att livsmedelskommissionen har inlämnat ett förslag i denna fråga. Som herr Lindqvist sade, hade regeringen vid propositionens framläggande icke tagit ståndpunkt till frågan huruvida det skall bli en standardisering av konsumtionsmjölken eller icke. Men utskottet har intagit den ståndpunkten, att om det skall säljas standardiserad mjölk, skall detta angivas i försäljningslokalen. Om det där också säljes t. ex. barnmjölk, som icke är standardiserad, är det knappast möjligt att i försäljningslokalen angiva, att det säljes endast standardiserad mjölk, ty då blir det en oriktig uppgift. Då skulle i försäljningslokalen samma försäljare eller utminuterare få sälja mjölk av både det ena och det andra slaget, medan en och samme leverantör skulle få sälja blott endera slaget mjölk, antingen standardiserad eller icke standardiserad. Det går naturligtvis icke, utan man måste lämna mejerierna samma frihet som andra. Då blir det prisutvecklingen eller köparna som sedan avgöra, vad som kommer att säljas.

Det förslag livsmedelskommissionen har avgivit innebär, att mjölkens fetthalt icke får understiga 3 procent och icke överstiga 3.2 procent. Följaktligen blir det en fetthalt som är högre än den minimifetthalt som på vissa orter hittills förekommit. Det är klart, att man, som herr Pettersson i Hällbacken sade, måste vidtaga åtgärder för att det icke skall växa upp en handel vid sidan av den handel som nu finns, ty då skulle hela åtgärden med fettbesparingen genom standardisering av konsumtionsmjölken bli illusorisk. Man måste därför i samma kungörelse sörja för att nya försäljningsställen icke tillåtas uppstå eller nya leverantörer utöver dem som för närvarande finnas. Man får naturligtvis pröva, huruvida de förutvarande mjölkleverantörerna skola få dispens, så att de kunna leverera samma kvantiteter som de gjort tidigare.

Herr Lindqvist, som för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! I anledning av vad jordbruksministern här sagt vill jag meddela, att vi inom utskottet ställt en fråga till ett par tjänstemän som voro uppe där. Vi frågade: om Kungl. Maj:t får fullmakt och en standardisering kommer till stånd, hur är det tänkt att det skall ordnas? Finns det några tillämpningsbestäm-

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)
 melser utarbetade att ha till hands? Nej, sade man, den saken är fullkomligt oklar. Det var ingen som visste, hur det skulle bli.

När herr statsrådet talar om olika slags mjölk i mejeributikerna, så vill jag säga, att såvitt jag förstår, behöver det icke i butikerna särskilt markeras, att där säljes kontrollerad mjölk eller barnmjölk eller vad man nu kallar den, ty denna försäljning står i god överensstämmelse med hälsovårdsstadgans bestämmelser. Denna kontrollerade mjölk eller barnmjölk är ju icke utspädd med vatten, och det är icke meningen att den skall standardiseras eller att någon av dess naturliga beståndsdelar skall berövas densamma. Ja, det är möjligt, att jag tar fel, men jag utgår ifrån att säljer man en sådan mjölk, så har folk reda på att detta är riktigt, och då behöver det icke kungöras på ett särskilt sätt.

Härpå anförde

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**:
 Herr talman! Jag sade, att från livsmedelskommissionen kommit ett förslag. Det har kommit i de sista dagarna. De tjänstemän som voro uppe i utskottet hade då icke reda därpå. Kungl. Maj:t utfärdar naturligtvis en kungörelse med särskilda bestämmelser, därest riksdagen ansluter sig till den framställning som Kungl. Maj:t här har gjort.

Jag vet icke, om herr Lindqvist ville missförstå mig eller om jag talade otydligt. Om man skall sälja standardiserad mjölk och särskilt ange att man gör det, är det väl därför ej rimligt förbjuda försäljning även av annan mjölk. När försäljning sker, behöver man väl bara säga, att här finnes även en annan sorts mjölk, men den kostar till exempel 3 öre mer. Det blir då konsumenterna som få avgöra vilken sort de vilja köpa. Detta skulle bli en logisk utveckling av utskottets ståndpunkt.

Till sist vill jag säga, att regeringen har ingenting emot, om riksdagen beslutar i enlighet med fru Nordgrens reservation.

Herr **Lindqvist** erhöll ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill till herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp säga, att vi förstå att tillämpningsbestämmelserna icke kunde vara fullt klara då propositionen kom, men det skulle varit fördelaktigt, om de i någon form hade varit tillgängliga.

Det är här fråga om vilken mjölk, som skall få försäljas i butikerna, om det blir nödvändigt med standardisering. Utskottet har samma ståndpunkt som Kungl. Maj:t och förutsätter, att denna standardisering om den kommer till stånd skall få förekomma endast i vissa fall, och då i mejerierna därför att man inte kan få någon kontroll i andra fall.

Härefter yttrade:

Fru **Nordgren**: Herr talman! Jag vill inlägga en bestämd gensaga mot herr Hagbergs i Luleå påstående, att jag skulle bagatelliserat denna fråga. Jag har endast sagt, att den blåsts upp till större proportioner, än den verkligen har. Framför allt har så skett i pressen. Jag ber att få säga herr Hagberg, att så lättvindigt har jag icke tagit på saken, varken här eller inom livsmedelskommissionen, då frågan behandlades där. Då man sitter i en institution som livsmedelskommissionen, måste man ta ställning till de frågor, som komma upp där, och väga skälen för och emot de åtgärder som anses böra ifrågakomma. Livsmedelskommissionen har ju att sörja för att vi under kristiden få vår matfettförsörjning tryggad. Givetvis måste kommissionen då undersöka vilka åtgärder, som böra vidtagas i det syftet, och avgiva förslag härom.

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

Kommissionen har understrukt att en standardisering av mjölken är be-
tingad av nu rådande förhållanden och alltså måste i främsta rummet be-
trakts såsom en krisåtgärd. Kungl. Maj:t har i propositionen gått ett stycke
längre än livsmedelskommissionen.

Vidare sade herr Hagberg i Luleå, att jag skulle ha hotat med höjda mjölk-
priser ifall förslaget om ändring av hälsovårdsstadgan föll, och att han inte
trodde en prisfördyring av mjölken vore kommissionens uppgift. Härtill vill
jag säga, att det är icke livsmedelskommissionen som bestämmer mjölkpri-
serna utan det är Kungl. Maj:t och i viss mån även riksdagen. Priset på kon-
sumtionsmjölken måste nämligen följa priset på produktmjölken. Följer man
icke detta pris står man risken, att konsumenterna icke få mjölk, i varje fall
icke i den utsträckning som är nödvändig.

Sedan sade herr Hagberg i Luleå, att han inte visste huruvida kommissio-
nen underställt konsumentrådet eller medicinalstyrelsen denna fråga. Huru-
vida medicinalstyrelsen har hörts kan jag inte yttra mig om. Men konsument-
rådet har fått sig frågan förelagd och inom rådet voro meningarna delade
liksom här i riksdagen. I konsumentrådet sitter bl. a. professor Abramson,
vilken såvitt jag erinrar mig icke gjorde några kraftigare erinringar mot en
standardisering av mjölken. Måhända kommo hans betänkligheter mot en dy-
lik standardisering mera till uttryck inför utskottet, där han i egenskap av
tillkallad sakkunnig framlade sina synpunkter på frågan.

Herr Hagberg i Luleå anförde vidare någonting om, att Sverige ännu har
ett betydande överskott på smör, och att det finns råvaror inom landet för
margarinproduktionen, som kunna fylla det fettbehov, som man icke kan till-
fredsställa med vår smörproduktion. Herr Hagberg har tydligen inte reda
på hur situationen är, och det kan man måhända inte begära att han skall
ha. Men om han läst tidningarna de sista dagarna, måste han känna till den
ohejdade smörhamstring, som konsumenterna gjort sig skyldiga till, icke minst
i Stockholm, men även i andra delar av landet, vilken delvis är orsaken till
att våra smörlager tömts och att vår matfetsfråga kommit i det läge, vari den
nu befinner sig. För övrigt bör väl herr Hagberg i Luleå ha reda på situatio-
nen på fodermarknaden, de svårigheter vi ha att brottas med där, och den ut-
veckling vi ha att vänta, vilket allt livsmedelskommissionen har skyldighet
att beakta. Herr Hagberg i Luleå ansåg, att det bara var att sätta i gång
margarintillverkningen för fullt, så vore alla svårigheter lösta. Ja, det kan
man ju säga, om man icke har ansvaret för folkets fettförsörjning, men så
enkel ter sig icke saken när man är i ansvarig ställning. Ingen kan ju säga,
när kriget slutar. Om vi sätta i gång med obegränsad margarinfabrikation
och försäljning kunna råvarorna taga slut. Om kriget sedan fortsätter längre
tid blir det ökade svårigheter med matfettförsörjningen, och då hade vi kanske
ringa eller intet matfett att bjuda svenska folket. Då skulle detta folk med
full rätt kunna uttala en förkastelsesdom, och en stark sådan, över de myndig-
heter, som haft ansvaret härför.

Sedan förordade herr Hagberg i Luleå maximipris på mjölk. Ja, herr Hag-
berg, jag har upplevat ett världskrig förut, då maximipris tillgrepos som me-
del mot prisstegringar. I min egenskap av föreståndare för livsmedelsnämnden
i min hemstad hade jag då utmärkta tillfällen att se huru maximiprisen ver-
kade. Jag kunde då konstatera, att bästa sättet att få en vara att försvinna ur
marknaden och överföras till smyghandeln är att åsätta maximipris på den va-
ran. Riksdagen har ju också varit med om att komplettera maximiprislagen
med en annan lag, nämligen med en prisregleringslag, därför att man vet vilka
verkningar en maximiprislag kan ha. Så enkelt, som herr Hagberg anser, går
det inte att ordna prisfrågan.

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

Herr Liedberg har redan besvarat frågan om barnmjölken, och det gjorde även jordbruksministern då han förklarade, att oavsett standardisering barnmjölk fortfarande kommer att saluhållas. Det kan till och med inträffa, herr Hagberg, att vi kunna komma i en sådan situation att all mjölk överhuvud taget kan komma att förbehållas barn och sjuka. I den situationen befinna andra länder sig, och vi kunna komma i samma belägenhet. I remissdebatten om omsättningsskatten framkastades den tanken, att man skulle rabattera priset på mjölk för barn. Den frågan kan också bli aktuell.

En annan fråga, som redan framställts, är: hur kan det komma sig, att man icke anser nödvändigt att under nuvarande förhållanden giva upplysning om vad slags mjölk man tillhandahåller i affärerna? Det finnes olika sorters mjölk, och det saluhålles mjölk med olika fetthalt. Jag tror icke, att konsumenterna då de köpa sin mjölk nu ha reda på fetthalten. Men med de bestämmelser, som förutsättas här, att Kungl. Maj:t skall fastställa viss minimi- och maximifetthalt, få konsumenterna bättre reda på vad det är för mjölk de få.

Man har gått till överdrift och talat om en förfalskning av mjölken och här har till och med talats om vattnet i mjölken. Det tycker jag är ett underligt tal. Något dylikt har väl aldrig ifrågasatts.

Till sist vill jag säga, att det är glädjande att vi befinna oss i en sådan situation här i landet, jämfört med andra länder runt omkring oss, där man får avvara både mjölk och smör, att vi ha tid att diskutera en fråga av den art, det här gäller. Vi böra vara tacksamma härför. Men å andra sidan böra vi också förstå att man måste finna sig i mycket som man under normala förhållanden icke anser sig böra gå med på.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr statsrådet **Bergquist:** Herr talman! Det kan naturligtvis inte falla mig in att söka behandla den föreliggande frågan ur näringsfysiologiska eller jordbrukspolitiska synpunkter. I utskottets utlåtande har emellertid upptagits en del juridiska synpunkter på frågan, och även under debatten har man varit inne därpå.

Man har i utskottets utlåtande icke klart sagt ifrån, men nästan antytt, att om en sådan ändring i hälsovårdsstadgan, som Kungl. Maj:t föreslagit här, skall genomföras, kommer man i kontakt med gällande strafflag. Det finnes en bestämmelse i 22 kap. 13 § andra stycket strafflagen, som säger, att man skall straffas, om någon säljer »ont för gott, mängt för omängt eller det, varuti han vet fel vara, utan att sådant uppenbara». Man har framhållit, för övrigt fullkomligt riktigt enligt min mening, att denna strafflagsbestämmelse kan omfatta sådana fall, då man tar bort vissa beståndsdelar ur mjölken. I varje fall har man understrukt att lagrummet omfattar sådana fall, då man tar bort vissa väsentliga beståndsdelar i mjölken och försäljer den utan att angiva, att man förfarit så. Utskottet säger även, att om man avlägsnat endast en ringa del av mjölkens fetthalt och vad som i nämnda hänseende återstår icke understiger den fetthalt mjölk i allmänhet innehåller, så kan det synas tveksamt, huruvida en försäljning utan angivande härav faller under strafflagen. Möjligen, säger utskottet, kunna endast hälsovårdsstadgans straffbestämmelser bli tillämpliga i dylikt fall.

Denna redogörelse för gällande rätt är fullkomligt riktig och det är ingenting att erinra däremot, men sedan har utskottet gjort ett uttalande, som i varje fall förefaller dunkelt, och som jag tycker i viss mån är vilseledande. Utskottet framhåller, att den i propositionen föreslagna ändringen i hälsovårdsstadgan uppenbarligen icke kan inverka på de förutsättningar under

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

vilka straff kan inträda enligt det ovannämnda stadgandet i allmänna strafflagen. Ändringen i hälsovårdsstadgan har sålunda, säger utskottet, endast betydelse för förfaranden, som falla utanför strafflagsbestämmelsens tillämpningsområde. I det yttrande, som utskottet sålunda gjort, kan man inlägga olika meningar.

Det är möjligt, jag nästan hoppas det, att utskottet icke menar annat än att konstatera den i och för sig självklara saken, att man icke genom en administrativ författning kan ändra strafflagen. Det är naturligt, att Kungl. Maj:t icke genom en författning kan ändra en lag, som utfärdats av Konung och riksdag. Men som detta är skrivet, kan man möjligen tro, att utskottet menar något annat och mera, nämligen att även om denna ändring i hälsovårdsstadgan genomföres skulle en person, som med tillämpning av de föreskrifter, som Kungl. Maj:t sedan kan komma att utfärda, tar bort en del av fetthalten i mjölken, kunna straffas enligt 22 kap. 13 § strafflagen. Skulle det vara utskottets mening, måste jag beteckna den som direkt felaktig. Det är nämligen så med våra bedrägeribestämmelser, att för att en person överhuvud taget skall kunna straffas för bedrägeri, måste det finnas ett bedrägligt uppsåt, ett uppsåt att vilseleda en annan person och därigenom förorsaka denne en förmögenhetsförlust. Detta bedrägeriuppsåt måste praktiskt taget föreligga vid tillämpningen av alla bestämmelserna i 22 kap. strafflagen och gäller då även 22 kap. 13 § strafflagen, som det här är fråga om. Om nu Kungl. Maj:t får detta bemyndigande av riksdagen och Kungl. Maj:t utfärdar en föreskrift, att all mjölk, som går genom mejerierna, skall innehålla en fetthalt av 3 procent och mejeristen och mjölkförsäljaren ställer sig denna föreskrift till efterrättelse, kan icke, det tror jag är självklart, en sådan person straffas enligt strafflagen för att han skulle gjort sig skyldig till bedrägligt förfarande. Där saknas nämligen det bedrägliga uppsåtet och det vilseledande momentet, som måste föreligga för att handlingen skall bli straffbar såsom bedrägeri. Därest utskottet velat säga, att detta skulle kunna komma in under strafflagens bestämmelser, eller utskottet endast vill lämna det öppet, tror jag man lugnt kan säga, att ingen domstol i vårt land skall kunna fälla för en sådan åtgärd.

Det har också här framhållits, att även om det icke kan vara fråga om någon direkt kontakt med strafflagen, det hela dock är en mycket allvarlig sak. Herr Hedlund i Östersund talade om ett angrepp på den allmänna moralen, att man skulle komma att göra något, som strider mot ärlighet och öppenhet i handel ochandel. Det har talats om smussel, och någon har använt ordet förfalskning. Jag har svårt att förstå, att det här skulle röra sig om något smussel eller något, som kan betecknas såsom ett angrepp mot den allmänna moralen. Det ligger så till, att Konungen, om detta förslag bifalles, får rätt att förordna om, att fetthalten i mjölken får minskas till 3 procent. Ett dylikt beslut av Konungen publiceras, och det kommer att spridas ut överallt i landet, att den mjölk, som säljes i mejerierna, innehåller en fetthalt av 3 procent. Vad ligger det för smussel däri? Om man talar om, hur det förhåller sig, kan man icke tala om smussel.

Rent juridiskt sett ligger det till så, att det här icke är fråga om, huruvida man får standardisera mjölken eller icke. Frågan gäller, huruvida man skall behöva ha anslag på ett eller annat sätt i butikerna eller på mjölkflaskorna, eller om detta skall ersättas med en generell föreskrift, att Kungl. Maj:t alltså bekantgör att hädanefter innehåller mjölk från mejerierna denna fetthalt på 3 procent. Det kan icke bli något smussel eller innebära fara för den allmänna moralen, om man går denna väg.

Jag har alltså med detta endast velat säga, att jag icke tror, att man ur

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)
juridisk synpunkt behöver ha några som helst allvarliga betänkligheter mot Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Holmbäck**, som nu erhöll ordet för kort gemäle, anförde: Herr talman! Herr statsrådet Bergquist var inne på utskottets utlåtande i den mån det rörde 22 kap. 13 § strafflagen. Han lade sitt yttrande så, att om man i utskottets utlåtande får inlägga en viss av honom angiven betydelse, så är utskottets utlåtande oriktigt. Jag tror för min del att jag kan säga — jag har inte skrivit utlåtandet — att den betydelsen i utskottets utlåtande, som herr Bergquist berörde, icke får inläggas däri. Här föreligger alltså ingen egentlig motsättning mellan utskottet och statsrådet Bergquist.

Den andra frågan, som statsrådet Bergquist tog upp, var om det här föreligger något smussel eller icke. Utskottet har aldrig påstått, att det skulle bli fråga om något smussel i denna fråga. Vad utskottet sagt är, att med den läggning propositionen erhållit får allmänheten, om propositionen bifalles, mindre upplysning om mjölken än den får enligt gällande lagstiftning. Allt detta gäller under den förutsättning, som jag redan påpekat, att det verkligen kommer att säljas vid sidan av varandra standardiserad och icke standardiserad mjölk. Vi veta nu att så kommer att bli fallet.

Vidare yttrade:

Fru **Gustafson**: Herr talman! Jag har åhört denna debatt med mycket stort intresse och med mycken uppmärksamhet. Det gäller ju också här ett av våra allra viktigaste livsmedel, något som alldeles särskilt starkt framhållits av herr Pettersson i Hällbacken. Jag förundrade mig emellertid över den slutsats till vilken han kom. Efter all hans argumentering och starka bevisning för mjölkens betydelse för den uppväxande ungdomen hade jag trott, att han skulle instämma med utskottet.

Jag kan helt instämma i herr Hedlunds i Östersund vädjan om hederlighet. Härutöver vill jag dock säga, att sedan vi på grund av erfarenheterna från de olyckliga förhållanden, som under en gången kristid rådde på livsmedelsmarknaden, erhållit föreskrifter, sådana som finnas i hälsovårdsstadgan, som förbjuder och bestraffar försäljning eller förfalskning av livsmedel, då måste det föreligga synnerligen vägande skäl för att nu göra avsteg därifrån eller trubba av desamma. Det är i alla tider och framför allt i kristider en mycket stor tillgång för ett folk att få behålla förtroendet för lagar, förordningar och myndigheter. Jag vågar påstå, att allmänhetens förtroende därför redan nu är ganska rubbat. Det har uppstått en irriterad stämning just genom denna kungl. proposition och den diskussion, som följt i anledning av densamma.

Det är således nödvändigt, att man behåller denna tillgång av förtroende. När vi nu gå att votera i denna fråga, menar jag, att det är bäst att gå med utskottet, som slår vakt kring den lagstiftning vi ha. Utskottet har framhållit vådorna av att ändra på denna lag, och framför allt framhållit, att om regeringen får denna fullmakt, och den således genom en förordning kan standardisera mjölken, är det rimligt att den konsumerande allmänheten skall få veta detta på ett sådant sätt, att den icke i verkligheten känner sig förd bakom ljuset. Ej heller bör man förfara så, som sagts flera gånger här, att man på bakvägar kommer fram till en prisreglering och en försämring av mjölken.

Den dag då livsmedelskommissionen och regeringen anse, att vi behöva tillgripa standardiseringsåtgärder — och den dagen kan komma ganska snart — för att bättre tillgodogöra oss fetthalten i mjölken, skola vi icke lägga hinder i vägen därför. Men det bör ske öppet, så att allmänheten får kännedom om

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

motiven för detta, och det bör uppsättas anslag i försäljningslokalerna om vad det är för vara som tillhandahålles allmänheten. Och skulle det ligga så till, att vi även nödgas vidtaga en förhöjning av priset på detta livsmedel, så är det bättre att gå denna väg än att på andra vägar få fram fördyring av livsmedlen.

Herr talman! Jag har endast med dessa ord velat framhålla det betänkliga i att rubba på hälsovårdslagstiftningen, som vi inom utskottet ansett vara en utomordentlig tillgång för konsumenterna och allmänheten, samt peka på att man på andra vägar bör söka tillförsäkra sig den fettförsörjning man strävar efter. Utskottet har ju visat exempelvis på tjockgrädden; den är i närvarande stund en lyxvara, som alla kunna avstå ifrån. Men det kan kanske finnas andra vägar. Skola vi ha en standardisering, skall den i varje fall ske öppet, så att alla få veta skälen för densamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fröken *Hesselgren*, fru *Östlund*, herr *Lindmark*, fröken *Andersson*, fröken *Öberg* och fru *Alvén*.

Herr **Ryberg**: Herr talman! Här föreligga i reservationerna två yrkanden, som äro varandra ganska lika. Det kan synas, som om vår reservation skulle gå bra mycket längre än fru Nordgrens reservation, eftersom Kungl. Maj:ts förslag icke är tidsbestämt. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att statsrådet i propositionen anført, att det för närvarande pågår en omarbetning av hälsovårdsstadgan inom livsmedelslagstiftningssakkunniga. Det torde emellertid dröja någon tid, innan förslaget därom kan föreläggas riksdagen, säger statsrådet, och därför vill han tills vidare ha denna ändring i hälsovårdsstadgan. Vi kunna sålunda hoppas, att det icke skall dröja alltför länge, innan hälsovårdsstadgan blir föremål för riksdagens behandling på nytt.

Emellertid kan man ju fråga sig, varför det här föreligger två reservationer, som äro varandra så lika. Jag vill ge den förklaringen, att vi hade en mycket kort reservationstid inom utskottet, och när vi avlämnade vår reservation hade fru Nordgren ännu icke avlämnat sin. Hade vi vetat vad den skulle komma att innehålla, så hade det icke kommit att föreligga mer än en reservation. Och då det icke kan anses föreligga några skäl för att båda dessa yrkanden komma fram till votering, ber jag, herr talman, att få återtaga det yrkande jag tidigare gjort och ansluta mig till det yrkande, som här framställts av fru Nordgren.

Herr *Larsson* i Hede instämde häruti.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Efter och under den långa debatt som förts i denna fråga har man kunnat få den uppfattningen, att det först och främst endast gäller att få fram mera fett för smörtillverkningen, och som ett par bisaker har det talats om att man även vill hindra en prisdöring och omöjliggöra, att någon verksamhet vid sidan om den kontrollerade uppstår i detta sammanhang. Man måste då fråga sig: är det möjligt att genom en standardisering av mjölken erhålla så mycket större kvantiteter smör, som man här från reservanternas sida uttalat förhoppning om? Det har under utskottsbehandlingen talats om att det för det första redan har kunnat förmärkas cirka 20 % lägre produktion av mjölk än tidigare. Man har också från sakkunnigt håll sagt, att fetthalten i mjölken måste försämrast ytterligare, därför att det icke finns tillräcklig tillgång till kraftfoder eller foder överhuvud taget. Då frågar man sig, om det verkligen kan gå för sig att standardisera mjölken till

Andra kammarens protokoll vid urtima riksdagen 1940. Nr 13.

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

3 % fetthalt, som det här sagts, och utvinna så mycket som 15,000 ton smör av det fett man på det sättet sparar. Det har talats om 15,000 ton per år men även om blott 1,000 ton per halvår; vilket som är eller blir det riktiga är det naturligtvis i dag omöjligt att säga någonting om. Troligt är, att man nog får sänka fetthalten i den standardiserade mjölken till 2 % för att nå det resultat man önskar. Då är frågan den: är det ändå icke att försöka lura den svenska allmänheten på något sätt, när man här talar om att det skall vara en fetthalt av 3 % och man sedan om några månader kanske måste konstatera, att man är tvungen gå ned till 2 %? Det är väl då bra mycket bättre att tala om för den svenska allmänheten, hur frågan ligger till. Jag tycker det förefaller ganska egendomligt, att allmänheten skulle reagera så kraftigt för en sänkning av fetthalten på mjölk, när den vet, att man eljest blir utan smör.

Vad beträffar prisfördyringen höll ju herr Liedberg en ganska lång straffpredikan därom och talade om för oss, att det icke alls var fråga om prisfördyring för producenternas vidkommande; det var ingen fara för den saken. Jag tror, att man här har ganska stor anledning misstänka, att prisfrågan ändå måste ha varit med på ett eller annat sätt. Eljest skulle det icke finnas så starkt intresse just från jordbrukarnas sida för standardisering av mjölk. Det är klart, att man även kommer att sälja mjölk av sämre kvalitet, och om man icke behöver meddela i affärerna vad det är för slags mjölk man säljer, så kommer mjölken att säljas till högre pris än för närvarande. Och naturligtvis blir det därav förtjänst för någon part — troligtvis icke för producenten utan för någon annan. Det har ju även talats om viskningsvägen — ehuru man är förbjuden att tro på viskningsvägen — att smör redan har börjat säljas i den s. k. smyghandeln till tre gånger priset i affärerna. Det kanske även beror på det krångel, som uppstått med margarinet.

Jag tror sålunda icke, att man har någon garanti för att vi få en till 3 % fetthalt standardiserad mjölk, utan att fetthalten alldeles säkert kommer att bli mycket lägre. Jag tror icke heller det är någon risk att fortsätta med att sälja mjölken såsom hittills. Huvudsaken är, att man för allmänheten gör klart huru frågan ligger till. Är det så att jordbrukarna måste ha bättre betalt för sina varor, får man väl lov att tala om även detta för den svenska allmänheten på ett riktigt sätt. Det skulle förvåna mig mycket, om allmänheten i stort sett skulle vägra betala jordbrukarna det pris de måste ha för att kunna existera på sin näring.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru Nordgren erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag skulle bara vilja rätta ett missförstånd, som herr Lindberg gjorde sig skyldig till. Det har aldrig sagts, att man skulle kunna få ett tillskott på 15,000 ton smör genom standardiseringen av mjölken, utan denna sammanlagda kvantitet smörfett skulle kunna erhållas genom att sänka fetthalten på såväl ost och tjockgräddor som mjölk.

Härefter yttrade:

Herr Gardell: Herr talman! När herr Lindberg säger, att allmänheten blir lurad, vill jag endast erinra om att det finns en förordning, att råg icke får malas utan att blandas med vete. Men jag har aldrig sett något anslag »här säljes rågmjöl blandat med vete» utan bara »här säljes rågmjöl». Och kommer man in i en mjölkbutik, får man aldrig se sådana anslag som »här säljes pastöriserad och kontrollerad mjölk» eller »här säljes vanlig mjölk».

Skulle utskottet få sin vilja fram, betyder detta, att man tar bort den stora

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

mejeriorganisation, som med så stora kostnader blivit uppbyggd av mjölkproducenterna. Den mjölk som säljes från mejerierna är både pastöriserad och renad på annat sätt. Men det blir icke fallet, om mjölken skulle komma att säljas direkt från producenterna till konsumenterna. Av de uttalanden, som här gjorts, kan man få den uppfattningen, att det kommer att bli mycket mjölk, som går direkt från producenterna till konsumenterna och sålunda icke genom mejerierna. Därigenom skulle mejerierna komma att göra stora förluster. Dessutom komme stora kvantiteter mjölk att undandragas smörtillverkningen, och fettförsörjningen skulle komma att minska.

Fru Nordgren har rätt i vad hon sade att lantbrukarna tänka i denna sak. Jag ber därför att få återtaga mitt förra yrkande och yrkar i stället bifall till hennes reservation.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag begärde ordet, när statsrådet Bergquist framlade saken så, att det icke alls vore fråga om något hemlighetsmakeri, ty givetvis komme — säger herr statsrådet — genom kungörelsen om en standardisering allmänheten att få veta, att mjölken komme att säljas med en fetthalt om 3 %. Det där är bestickande och vore riktigt att säga, om vi bara hade ett slags mjölk att sälja. Men eftersom vi ha både standardiserad mjölk och den s. k. »bondemjölken» i marknaden, skulle en sådan kungörelse förleda allmänheten tro, att all den mjölk som försäljes vore standardiserad. Detta är icke avsiktligt bedrägeri från regeringsbanken, men det blir ett bedrägeri i alla fall att undandraga allmänheten vetskap om verkliga förhållandet.

Det är i dag icke fråga om huruvida vi skola standardisera mjölken eller icke, utan det är fråga om huruvida vi genom en ändrad hälsovårdsstadga skola möjliggöra standardisering i tysthet av mjölken. Om hälsovårdsstadgans nuvarande bestämmelser skulle lägga hinder i vägen för matfettförsörjningen, vore det helt naturligt och riktigt att gå Kungl. Maj:ts väg, men trots upprepade frågor i riksdagen och i utskottet har ingen kunnat bevisa, att vi icke kunna reglera vår smörhandel och fetthandel utan en ändring av hälsovårdsstadgan. Vår fettförsörjning är icke beroende av att vi ändra hälsovårdsstadgan. Att det är fråga om någonting som icke är synligt, det har man i alla fall bindande bevis för. Det låter också bestickande, när jordbruksministern säger: vi kunna icke ordna vår fettförsörjning, om vi icke få denna ändring i hälsovårdsstadgan, därför att om människor få reda på att man i ett mejeri eller en mjölkbutik säljer standardiserad mjölk, så köpa de icke denna mjölk utan den andra mjölken. Men ha vi verkligen rätt att tro att så skulle bli fallet? En talare sade nyss, att standardiserad mjölk blir bättre än den oblandade. Och även om jordbruksministerns antagande skulle ha fog för sig, så har ju allmänheten ändå rätt att få veta, vad mjölk den köper. Ha vi, herr jordbruksminister, tillgång till mjölk, så att vi kunna välja på det sätt, herr statsrådet säger?

Slutligen vill jag med anledning av fru Nordgrens anförande säga, att jag icke vet vad chefen för statens institut för folkhälsan har sagt i livsmedelskommissionen, men i utskottet har professor Abramson beklagat om vi nödgas standardisera mjölken. Han har dock icke gått emot förslaget. Vad han däremot uttalade betänkligheter emot var, att vi skulle ändra hälsovårdsstadgan. Den rättvisan skola vi göra professor Abramson, och det har jag nu gjort.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för hushållningsdepartementet, herr statsrådet **Eriksson**: Herr talman! Här har ju sagts så mycket i denna fråga, även från regeringsbanken, att det måhända kan anses vara onödigt att upptaga kammarens tid mera. Men

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

det var särskilt den siste ärade talaren herr Hedlund i Östersund, som föranledde mig att begära ordet.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att om kammaren bifaller fru Nordgrens reservation, som man från regeringshåll sagt sig kunna acceptera såsom en lösning av denna fråga, så behöver hälsovårdsstadgan icke ändras. Det medför då endast, att regeringen utfärdar en författning, som innefattar en tidsbegränsad dispens från här förevarande bestämmelser i hälsovårdsstadgan, medan denna stadga kvarstår oförändrad.

Jag har endast kunnat ähöra en del av denna debatt, emedan jag har varit upptagen på annat håll. Men jag hörde nyss en talare, som frågade efter skälen för den föreslagna anordningen. Jag vill då säga, att det finns två skäl. Det ena skälet tror jag har nämnts tidigare, men jag skall upprepa det. I det läge, vari vår matfettförsörjning kommit, är det önskvärt att vi kunna dryga ut våra tillgångar. Det är icke så, som det sades nyss, att hela vår matfettförsörjning hänger på detta. Det är alldeles klart, att man icke bör överdriva denna fråga från någondera sidan. Om konsumtionsmjölkens fetthalt regleras ned till 3.2 %, såsom livsmedelskommissionen föreslagit, har detta beräknats medföra ett tillskott i vår smörproduktion av 2,000 ton per år räknat. Detta är en betydande kvantitet, som man icke kan bortse ifrån. I det läge, som nu råder, har jag för min del därför ansett det vara önskvärt, att man kunde förfara på detta sätt.

Det andra skälet är det inflytande, som denna sak har på priset på konsumtionsmjölken. Det är så, som kammarens ledamöter veta, att smörpriset nyligen höjts. Detta har en automatisk verkan på produktmjölkvärdet, som då stiger. Med de regleringsbestämmelser, som enligt riksdagens egna beslut gälla i fråga om prissättningen på konsumtionsmjölk, föranleder detta i sin ordning en höjning av konsumtionsmjölkpriset, för såvitt man icke vidtar en annan åtgärd, som alternativt är tänkt, nämligen en standardisering av mjölkfetthalten. Reglerar man denna till 3.2 %, såsom livsmedelskommissionen föreslagit, behöver man icke nu av denna anledning höja konsumtionsmjölkpriset. Man vinner sålunda därmed, att konsumtionsmjölkpriset kan hållas oförändrat.

Nu har man från utskottets talesmän här sagt: vi ha icke yttrat oss om, huruvida en standardisering skall ske eller icke; standardiseringen får ske, men hälsovårdsstadgan behöver därför icke ändras, det hela behöver överhuvud icke ske i denna form. Jag skall icke gå in närmare därpå, ehuru det förefaller, som om utskottet resonerade bra mycket om huru betänklig standardiseringen är. Men jag vill därtill endast säga, att, såvitt jag kan bedöma saken, kan standardiseringen icke i praktiken genomföras efter de enkla linjer, som utskottet här har talat om. Det skulle enligt utskottets mening kunna tillgå på det sättet, att man på försäljningsställena satte upp anslag om att man sålde standardiserad mjölk; detta skulle, menar utskottet, räcka i fall då butiken saluförde *endast* standardiserad mjölk. Men detta är ett fall, som jag icke tror skulle förekomma mycket i praktiken; det har ju redan sagts av jordbruksministern, att meningen hela tiden varit den, att konsumenterna icke skulle tillhandahållas endast standardiserad mjölk utan även kontrollmjölk. Såvitt jag kan förstå skulle en standardisering av mjölken, genomförd i andra former än regeringen övervägt, i praktiken medföra så stora svårigheter, att jag för min del icke nu kan se, huru det hela skulle ordnas.

Jag tror, att kammaren har att välja mellan att antingen bifalla fru Nordgrens reservation och därmed få en standardisering av mjölken eller också avslå propositionen och då även ha klart för sig, att det icke blir någon standardisering. Sistnämnda beslut medför de två konsekvenser jag talat om: att vi icke få det tillskott i vår matfettförsörjning, som förslaget avsett, och att mjölk-

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

priset måste höjas. För min del anser jag övervägande skäl klart och tydligt tala för att man här bör gå på fru Nordgrens reservation.

Herr **Lindqvist**, som för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Blott ett par ord. Från regeringsbänken rekommenderas fru Nordgrens reservation och förklaras, att om utskottets förslag bifalles, kommer ingen standardisering till stånd. Jag förstår icke, hur statsrådet kan yttra sig på detta sätt. Och även om riksdagen tar fru Nordgrens förslag, vilket icke är säkert, kan det då anses riktigt, att en sådan stadga som hälsovårdsstadgan, som fastställts efter riksdagens hörande, av regeringen skall kunna sättas ur kraft endast genom en kungörelse? Det kan icke vara meningen.

Det kunde vara en hel del att säga härutöver, men jag vill bara påpeka, att detta krav på standardisering av mjölken framkom för lång tid sedan, fastän frågan då icke betraktades från folkförsörjningssynpunkt utan från andra synpunkter. Huru kan man då tänka sig, att om vi nu skulle göra detta provisorium, vi sedan skulle kunna återgå till de bestämmelser som nu finnas i hälsovårdsstadgan. Det tror jag icke vara möjligt.

Jag vill fortfarande rekommendera utskottets hemställan.

Herr **Hedlund** i Östersund erhöll likaledes för kort genmäle ordet och yttrade: Jag blev något överraskad, när statsrådet Eriksson här förklarade, att kammaren nu får taga ställning till huruvida det skall bli en standardisering av mjölken eller icke. Den frågan föreligger icke; vi skola här taga ställning till frågan huruvida det skall företagas en ändring i hälsovårdsstadgan eller icke. Och kan icke standardiseringen ske utan ändring i hälsovårdsstadgan, då må den utebli. Det är min mening. Varför kunna vi nu i butikerna skilja på prima och sekunda vara? Varför går man bet på att ordna en praktisk angelägenhet på detta område, när vi snart ha hela folkförsörjningen lagd på kort? Det är att överdriva, herr statsråd, att säga, att det är praktiskt omöjligt att genomföra standardiseringen och ha kvar hälsovårdsstadgan.

Härpå anförde:

Herr **Barnekow**: Herr talman! Den förda debatten har gjort skiftande intryck på den, som hört densamma. Det har av flera talare sagts, att det icke gäller standardisering och icke gäller priset utan endast att det skall vara tillkännagivet att standardiserad vara tillhandahålles. Av andra har det talats ganska mycket om prisfrågan. Hela debatten har dock gått ut på: standardisering eller icke?

Det kan icke hjälpas, vi måste tänka på vår fettförsörjning. Det är alldeles tydligt, att ingen kan hava någonting emot, om vi till smörfettet eller smöret överföra det fett, som finnes till överlopps i kaffegrädden eller vispgrädden. Det kunna vi alla vara med om. Det åstadkommer ingen skada. Men när det gäller överförande av fett från konsumentmjölken till smöret, blir man litet betänksammare. Det gäller i realiteten att överföra fett från mjölken för barnen och ungdomen till de vuxnas smörgåsbord. Så ligger det till; vi komma icke ifrån det. Därmed vill jag ingalunda förneka, att det kan bli nödvändigt ur fördelningssynpunkt att vidtaga en sådan hård åtgärd.

När vi sedan komma till själva prisfrågan, får man säga, att vi lantmän kanske icke äro så intresserade eller roade av den, som det pådyvlats oss från åtskilliga håll här i dag. Jag kan icke underlåta att säga, att jag ser en viss fara i förslaget, som dock innebär, vi må säga vad vi vilja, en smula försämring av konsumentmjölken. Vi jordbrukare ha icke blott på detta område utan

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

på alla övriga mejeriområden och på alla områden för övrigt, i vad det gäller frukt, potatis och allt annat, strävat efter förbättring och sagt oss, att det enda möjliga sättet att få väl betalt för våra varor är att vi komma med en förstklassig vara. Jag vill ingalunda förneka, att även sedan mjölkens fetthalt sänkts något är den en förstklassig vara. Men det är ett litet steg tillbaka och ett steg, som vi jordbrukare måste vara betänksamma inför — låt vara att det i viss mån kan tillföra oss inkomster, som vi under alla förhållanden äro tvungna att ha och som, vilket statsrådet påpekade, i annat fall få tagas ut i ökade mjölkpriser. Man kan ifrågasätta, huruvida det icke vore lyckligare med ökade mjölkpriser.

Den risk vi stå vid en försämring av konsumtionsmjölken, som fortfar under flera år, är att den ställning vi upparbetat i städerna under flera år kommer att försvagas. Det komma vi icke ifrån. Det är således ytterligt tveksamt, om vi jordbrukare äro så starkt betjänta av denna reglering nedåt av fetthalten i konsumtionsmjölken.

Sedan är det en fråga, som efter dagens debatt ligger mycket mera öppen för mig än när jag läste igenom propositionen och utskottsutlåtandet. Det är en fråga, som förut berörts i dag men som då helt bagatelliserades: Vad göra vi åt pytsäkarne? Vi ha arbetat och strävat efter att bli av med dem. Där ha producenter och konsumenter hjälpts åt. Vi ha ansett det vara en fördel på båda hållen. Men är det icke risk att få dem igen, om vi icke ha att tillgripa sådana åtgärder, som vi helst vilja bli bevarade ifrån? Det är klart, att man kan genom restriktiva lagar och förordningar utestänga dem. Men ett sådant ingrepp i näringsfriheten eller sådana bestämmelser, som behövas för att åstadkomma detta, förefalla mig vara något ganska obehagligt och prejudicerande för åtgärder även på andra områden.

Men, som jag nyss nämnde, när det gäller vår fettförsörjning kan det hända, att vi få så ont om smör och matfett överhuvud, att vi måste vidtaga en fördelning därav. Jag understryker ännu en gång, att genom överförandet av fett från mjölk till smör har ingen påstått, att vi vinna ett hekto fett i detta land, men kanske fördelningen kan ske på annat sätt. Barn och ungdom måste kanske avstå en del av det fett, vilket de skulle få genom mjölken, till de vuxna. Då måste kanske denna åtgärd vidtagas.

Med vad jag sagt vill jag framhålla, att det är sannerligen icke roligt att gå den vägen. Om jag för min del skulle kunna gå så långt, att jag röstar för fru Nordgrens reservation, vilken är den enda av de båda reservationerna, som jag skulle kunna reflektera på, vill jag säga, att det är verkligen med betänksamhet och ganska tungt hjärta jag gör det. Jag är icke övertygad om att det — fastän det kanske är tvunget — blir till fördel för vare sig konsumenter eller producenter.

Herr Sjögren: Herr talman! I debatten ha ju anförts många skäl både för och emot och framkommit olika ståndpunkter. Jag skall icke upprepa dem. Men eftersom jag funnit, att det i kammaren råder ganska stor ovisshet om vilken väg och vilken linje vederbörande avser att rösta på, vill jag bara säga några ord. Jag vill göra det som praktisk jordbrukare och ledamot av livsmedelskommissionen. Det är nämligen ingen juridisk fråga utan en rent praktisk fråga.

På grund av det läge vi för närvarande ha anser jag det angeläget, att regeringen i detta fall utrustas med full befogenhet att handla efter läglighet. Jag ber därför, herr talman, att på det livligaste få tillstyrka fru Nordgrens reservation.

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)

Herr Liedberg: Herr talman! Det kan icke tjäna någonting till att efter en så lång debatt bemöta en hel mängd saker, som i och för sig kunde vara ägnade att bemötas. Jag kan dock icke underlåta att upptaga ett par uttalanden, som jag tecknat mig till minnes och som kräva gensagor. Herr Holmbäck hade fått den uppfattningen, att det egentliga motivet för detta förslag var, att man drog sig för besväret att sätta upp anslag om verkställd standardisering. Åtminstone uttalade herr Holmbäck den meningen, att några andra motiv hade han förgäves sökt efter under den i ärendet förda debatten. Jag kan mycket väl förstå, om herr Holmbäck har sin tro för sig och underkänner andras. Det står honom liksom var och en annan fritt, men att han icke uppfattat några skäl, förefaller mig endast kunna förklaras på det sättet, att han överhuvud taget icke följt med vad som sagts i denna debatt.

Herr Hagberg i Luleå avslutade sin sista »replik» med någon sorts kvickhet om att han mycket väl förstod, att vatten varken blir bättre eller sämre, om det hålles i den ena eller andra sortens mjölk. Jag vill till detta uttalande bara foga den reflexionen, att, om herr Hagberg i Luleå har den uppfattningen, att standardiseringen innebär, att man håller vatten i mjölken, så tjänar det icke någonting till att med honom fortsätta en diskussion, som vi försökt hålla på ett sakligt plan. Det skulle taga allt för lång tid att klara upp hans missförstånd. Han skulle väl för övrigt inte tro vad man sade.

En person, som jag härom dagen resonerade med, yttrade ungefär följande. Antag, att man har att välja mellan att till en måltid förtära antingen bröd och mjölk med en fetthalt av 3.5 % eller bröd, mjölk med något mindre fetthalt och litet smör. Jag tror knappt någon behöver tveka om svaret på frågan. De flesta vilja säkert ha litet smör på brödet. Kärnpunkten är ju denna: om vi behöva detta smör, för att var och en skall få sin smörklick på bordet, så måste vi taga det någonstans ifrån. Herr Lindberg i Stockholm yttrade, om jag uppfattade honom rätt, att jag påstått, att detta icke skulle vara en prisfråga. Visst är det en prisfråga men icke i den meningen, att jordbrukarna, om Kungl. Maj:ts förslag bifalles, tillskansa sig en extraförtjänst, som de skulle gå miste om, ifall propositionen avsges. Det är en prisfråga för konsumenterna. Det gäller för dem att välja, vilket de föredraga: att få finare mjölk, men betala ett högre pris, eller att få något sämre mjölk för samma pris, som för närvarande gäller. Det är helt enkelt så saken ligger till. För jordbrukarna är detta ingen prisfråga. För jordbrukarna blir det ekonomiska resultatet detsamma, om de leverera bättre mjölk till högre pris eller sämre mjölk till lägre pris.

Jag brukar alltid med mycket stort intresse, och jag vågar säga det, med mycken stor respekt, lyssna till de anföranden, som herr Hedlund i Östersund håller, och det har jag gjort i dag också. Jag har likväl icke kunnat godtaga den slutsats han kommit till och icke heller de argument han anför. Han nämnde i sitt senaste anförande, att såsom ett skäl för bifall till den kungl. propositionen framhållits, att om konsumenterna finge reda på, att i en viss butik såldes såväl standardiserad som icke standardiserad, d. v. s. fetare mjölk, så komme de att dricka den fetare mjölken, även om de finge betala mer för den. Jag tror icke, att de flesta komme att köpa den *icke* standardiserade mjölken. Flertalet människor komme säkerligen att av ekonomiska skäl nödgas köpa den billigare mjölken. Resultatet bleve, att de breda lagren finge nöja sig med en deklarerad vara, medan de mera lyckligt lottade i samhället köpte den icke deklarerade. Ett sådant resultat vill jag icke medverka till. Då är det bättre, att saken ordnas genom en tillfällig suspension av hälsovårdsstadgans bestämmelser.

Jag tror icke, att det för mig finnes några större skäl att uppehålla mig vid herr Barnekows anförande, hur respektabla hans åsikter än må vara. Det är ju

Ändring av hälsovårdsstadgan. (Forts.)
 icke så lätt vare sig för honom eller för någon annan att så här dags komma med något nytt. Det förvånade mig litet, att han fortfarande levde i den föreställningen, att det vore fråga om att beröva barnen det fett, som de behövde. Beträffande hans farhågor för en framtida försämring av marknaden tror jag, att de äro överdrivna. Vi kunna lugnt följa fru Nordgrens linje. Det hindrar ju icke, att frågan en gång, om så skulle behövas, toges upp till förnyad omprövning.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å utskottets berörda hemställan och på godkännande i stället av den av fru Nordgren avgivna, vid utlåtagandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Nordgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, godkânt den av fru Nordgren avgivna, vid utlåtagandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 105 ja och 77 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, angående reglering av vissa sjöar inom Indalsälvens regleringsområde.

§ 9.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 129, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 50, angående reglering av vissa sjöar inom Indalsälvens regleringsområde, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Denna inbjudan blev av andra kammaren antagen.

§ 10.

Föredrogs och hänvisades genast till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, angående reglering av vissa sjöar inom Indalsälvens regleringsområde.

§ 11.

Avlämnades följande motioner, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 3, med förslag till förordning om allmän omsättningsskatt, nämligen:

- nr 24 av herr *Spångberg m. fl.*;
- nr 25 av herrar *Hällgren* och *Törnkvist*;
- nr 26 av herr *Johansson* i *Öckerö m. fl.*;
- nr 27 av herr förste vice talmannen *Magnusson*;
- nr 28 av herrar andre vice talmannen *Österström* och *Bergström*; samt
- nr 29 av herr andre vice talmannen *Österström*.

Dessa motioner remitterades genast till första särskilda utskottet.

§ 12.

Anmälades andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande å tilläggsstat I för budgetåret 1940/41 av vissa ytterligare anslagsmedel för olika försvarsändamål;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppställningen av avlöningsstaterna för allmänna civilförvaltningens myndigheter;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av vattenrätt i Tännforsen inom Indalsälvens vattensystem;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående placering i löneklass av vissa statstjänstemän; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i reglerna för utbetalning av statsbidrag till avlöning åt vissa kommunalt anställda lärare m. fl.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning angående förslaget nr 54, att utskottets hemställan i utlåtande nr 39, angående förslaget nr 55, att utskottets hemställan i utlåtande nr 37, angående förslaget nr 56, att utskottets hemställan i utlåtande nr 38, angående förslaget nr 57, att utskottets hemställan i utlåtande nr 40, samt angående förslaget nr 58, att utskottets hemställan i utlåtande nr 41 bifölles även av första kammaren.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgörömaalen beviljades:

herr <i>Larsson</i> i Hede	under 7 dagar fr. o. m. den 31 okt.,
» <i>Persson</i> i Grytterud	» 7 » » » 1 nov.,
» <i>Andersson</i> i Tungelsta (sjuk)	tills vidare » » 30 okt.,
» <i>Lindén</i>	under 5 » » » 2 nov.,
» <i>Borg</i>	» 8 » » » 2 »
» <i>Andersson</i> i Södergård	» 6 » » » 4 »
» <i>Pettersson</i> i Hällbacken	» 3 » » » 5 »
» <i>Jacobson</i>	» 6 » » » 6 » och
» <i>De Geer</i>	» 5 » » » 4 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.26 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 2 november.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Persson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 51, angående anvisande av medel till stödjande av linodlingen m. m.; och nr 54, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.

§ 2.

Föredrogos följande från första kammaren överlämnade protokollsutdrag:

nr 134, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att andra särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 51, angående anvisande av medel till stödjande av linodlingen m. m., ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor; och

nr 135, med inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut, att tredje särskilda utskottet skulle behandla Kungl. Maj:ts proposition nr 54, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m. ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Dessa inbjudningar blevo av andra kammaren antagna.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid genast

till andra särskilda utskottet propositionen, nr 51, angående anvisande av medel till stödjande av linodlingen m. m.; samt

till tredje särskilda utskottet propositionen, nr 54, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anvisande av medel till restaurering av rikssalen å Karlbergs slott;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, angående anslag till vissa väg- och broföretag jämte i ämnet väckta motioner;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för anskaffning av gengasaggregat för statens järnvägars landsvägsfordon; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för anskaffning av gengasaggregat m. m. för postverkets motorfordon; samt

tredje särskilda utskottets memorial, nr 16, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande tredje särskilda utskottets utlåtande nr 12 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bolag, föreningar, sparbanker, vissa andra inrättningar och stiftelser vid krig eller krigsfara m. m.

§ 5.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 3, med förslag till förordning om allmän omsättningsskatt, nämligen:

nr 30 av herr *Hansson* i Rubbestad *m. fl.*;

nr 31 av herr *Wallén*;

nr 32 av herr *Henriksson*;

nr 33 av herr *Henriksson m. fl.*;

nr 34 av herr *Holmbäck*;

nr 35 av herr *Nilson* i Eskilstuna;

nr 36 av herr *Andersson* i Vigelsbo *m. fl.*;

nr 37 av herrar *Jonsson* i Skedsbygd och *Andersson* i Södergård;

nr 38 av herrar *Eriksson* i Frägsta och *Liedberg*;

nr 39 av herr *Flyg m. fl.*; samt

nr 40 av herrar *Wallentheim* och *Nilsson* i Kristinehamn.

Dessa motioner remitterades genast till första särskilda utskottet.

§ 6.

Anmälades och godkändes tredje särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 59, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 (nr 566).

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Gezelius</i>	under	3	dagar	fr. o. m.	den	5	nov.,	
› <i>Hansson</i> i Örebro	›	3	›	›	›	5	›	
› <i>Andersson</i> i Hyssna	›	3	›	›	›	5	›	
› <i>Söderdahl</i>	›	3	›	›	›	5	›	
› <i>Holm</i>	›	5	›	›	›	5	›	
› <i>Pettersson</i> i Norregård	›	4	›	›	›	4	›	
› <i>Jonsson</i> i Skedsbygd	›	4	›	›	›	5	›	
› <i>Gustafsson</i> i Bogla	›	4	›	›	›	6	›	och
› <i>Wallentheim</i>	›	3	›	›	›	4	›	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.15 e. m.

In fidem
Sune Norrman.